

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2557 เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและแนวคิด ดังนี้

- 1 แนวคิดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง
- 2 แนวทางการศึกษาความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง
3. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมือง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง*

2.1.1) ความหมายของความขัดแย้งทางการเมือง

“ความขัดแย้ง” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “conflict” ซึ่งมาจากคำศัพท์ในภาษาละตินว่า “*conflictus*” ซึ่งหมายถึง “การปะทะหรือชน” กัน แต่อย่างไรก็ตามความเห็นเกี่ยวกับการให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้งนั้นยังไม่อาจมีคำนิยามที่สอดคล้องต้องกันเป็นหนึ่งเดียว โดยนักวิชาการด้านต่างๆ มีมุมมองในเรื่องความขัดแย้งตามขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับมุมมองของตนเอง ดังนั้นการให้คำนิยามเกี่ยวกับเรื่อง “ความขัดแย้ง” จึงขึ้นอยู่กับกรอบแนวความคิดในเรื่องนั้นที่มีลักษณะของความขัดแย้งบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมหรือระหว่างประชาชนที่มีความขัดแย้งกันอันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม ทั้งนี้ นิยามของความขัดแย้งที่สามารถเข้าใจได้โดยทั่วไป มีดังนี้คือ

- (1) เป็นรูปแบบของคู่ตรงข้ามระหว่างฝ่ายต่างๆ
- (2) การขาดความเห็นร่วมกันของฝ่ายต่างๆ
- (3) วิธีการในการแก้ไขความเป็นฝ่ายตรงกันข้ามของสังคม
- (4) กระบวนการตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกัน

อย่างไรก็ตามแนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับเรื่อง “ความขัดแย้ง” นั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นเรื่องทั่วไปที่เกิดขึ้นได้ถือเป็นปรากฏการณ์ในสังคมที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกวัน และเป็นลักษณะตามธรรมชาติ

* ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง โปรดอ่านใน วรวิญญู ไรจนพล, “หน่วยที่ 8 ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง,” ใน *เอกสารการสอน ชุดวิชาการเมืองเปรียบเทียบ*, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2559)

และมีใช้เรื่องซับซ้อนของระบบสังคมมนุษย์ เนื่องจากสังคมของมนุษย์ในปัจจุบันไม่ได้เป็นสังคมที่สมบูรณ์แบบ ดังนั้นเรื่องความเห็นที่ไม่ตรงกันหรือเป็นคู่แข่งกันเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม²

ความขัดแย้งทางการเมือง (political conflict) คือจุดยืนที่แตกต่างกันในการตระหนักถึงค่านิยมของสังคมที่เป็นเรื่องสาธารณะ ความขัดแย้งนี้จะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างน้อย 2 ด้านที่นำมาสู่การตัดสินใจเลือก ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวแสดงต่างๆ ในพื้นที่การเมือง³

ทั้งนี้สาเหตุของความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ⁴ เช่น ผู้นำทางการเมืองอาจมีส่วนต่อความขัดแย้งในเรื่องการแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจหรือทรัพยากร ประเด็นทางศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งมีปัญหาต่อความรู้สึกร่วมกันของประชาคมทางการเมือง โดยความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างสังคมทางการเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลายโดยการสร้างความกลัวและความเกลียด ตัวอย่างเช่น ก่อนและระหว่างการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในรวันดาในค.ศ.1994 กลุ่มฮูตูส (Hutus) ได้มีการโฆษณาชวนเชื่ออย่างมากในการต่อต้านกลุ่มตุตซีส (Tutsis) จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กัน

นอกจากสาเหตุในลักษณะดังกล่าวแล้วความขัดแย้งอาจเกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและทางการเมือง ความรุนแรงทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้หากประชาชนเห็นว่าผู้นำในปัจจุบันหรือระบบการเมืองหรือระบบเศรษฐกิจในสังคมนั้นไม่มีความชอบธรรม

นอกจากนี้แล้วนักวิชาการส่วนหนึ่งยังมีมุมมองเกี่ยวกับความขัดแย้งในแอฟริกาเหนือและในตะวันออกกลางว่าเป็นผลมาจากภายหลังยุคอาณานิคมได้มีสร้างปัญหาให้กับสถาบันและลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์และกลายเป็นปัญหาพื้นฐานของหลายประเทศ

² Council of Europe, "Understand Conflict," accessed January 23, 2017,

<http://pjp.eu.coe.int/documents/1017981/7110680/3-Understandingconflict.pdf/0f63c846-6942-4e8f-83c0-3626f2f73dfa> อ้างถึงใน วรลัญช์ ไรจนพล, "หน่วยที่ 8 ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองเปรียบเทียบ*, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2559), 8-5.

³ CONIAS research institute, "The Heidelberg Conflict Model - The Definition of Political Conflicts," accessed January 23, 2017,

http://test.conisgroup.org/en/conflict_research_in_heidelberg/definition_political_conflict.html. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-5

⁴ Preeti Patel, "Causes of Conflict," accessed January 31, 2017 ,

<http://www.mheducation.co.uk/openup/chapters/9780335243792.pdf>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-5

นักรัฐศาสตร์ได้อธิบายความขัดแย้งในรูปของแรงจูงใจ เช่น กลุ่มการจลาจลเกิดขึ้นเมื่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีมากพอที่จะขยายขอบเขตจากการประท้วงที่ใช้ความรุนแรง ทั้งนี้ความคับข้องใจที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งอาจเกิดจากการกดขี่ทางการเมือง ความไม่เท่าเทียมกัน ความอยุติธรรมหรือความแตกต่างกันทางศาสนาหรือชาติพันธุ์ โดยปกติแล้วสงครามกลางเมืองอาจเกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ประกอบกับเหตุจากความคับข้องใจที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งไม่สามารถแก้ไขโดยวิธีการทางสันติได้ เช่น การประท้วงทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตามนอกจากความคับข้องใจแล้วยังมีผู้เสนอว่าความขัดแย้งอาจเกิดจากความต้องการทางเศรษฐกิจมากกว่าความคับข้องใจ โดยประเด็นในทางเศรษฐกิจมาจากปัญหาเรื่องรายได้ต่ำ สภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงสาเหตุของสงครามกลางเมือง โดยเมื่อมีปัญหาทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอาจเป็นที่มาของสงครามกลางเมืองโดยไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องแรงจูงใจ⁵

2.1.2) แนวคิดของความขัดแย้งทางการเมือง

ความขัดแย้งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติไม่ว่าจะเป็นระดับระหว่างประเทศ ระดับภายในรัฐหรือระหว่างปัจเจกบุคคลด้วยตนเอง โดยสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในรัฐต่างๆ นั้นส่วนใหญ่เกิดมาจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องความยากจน เรื่องทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในรัฐ ความขัดแย้งทางการเมืองเช่นสงครามมักจะมีสาเหตุสำคัญมาจากความยากจน การไม่ได้รับการพัฒนาและการได้รับความเจ็บป่วยในประเทศด้อยพัฒนา ทำให้เกิดสงครามภายในรัฐเพิ่มมากขึ้นนับแต่ ค.ศ.1950 เป็นต้นมา โดยมีมิติเกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องเชื้อชาติและศาสนารวมไปถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุทางเศรษฐกิจด้วย โดยสาเหตุที่สำคัญคือ สาเหตุที่มาจากความไม่เท่าเทียมกันทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตรงคือ การลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆ แก้ไขปัญหาการว่างงาน รวมไปถึงการพัฒนาในด้านต่างๆ⁶

การวิเคราะห์พื้นฐานของเรื่องความขัดแย้งอยู่บนสมมุติฐานดังต่อไปนี้คือ

- (1) ความขัดแย้งเป็นผลมาจากการปะทะหรือทับซ้อนกันในเรื่องผลประโยชน์หรือคุณค่าบางอย่างของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- (2) ความไม่สอดคล้องกันนั้นได้รับการรับรู้โดยผู้กระทำกิจกรรมทางการเมืองและถ่ายทอดไปยังพื้นที่ทางการเมือง

⁵ *Ibid.*, 7 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-6

⁶ Frances Stewart, "Root Causes of Violent Conflict in Developing Countries," accessed January 31, 2017, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122271/>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-7

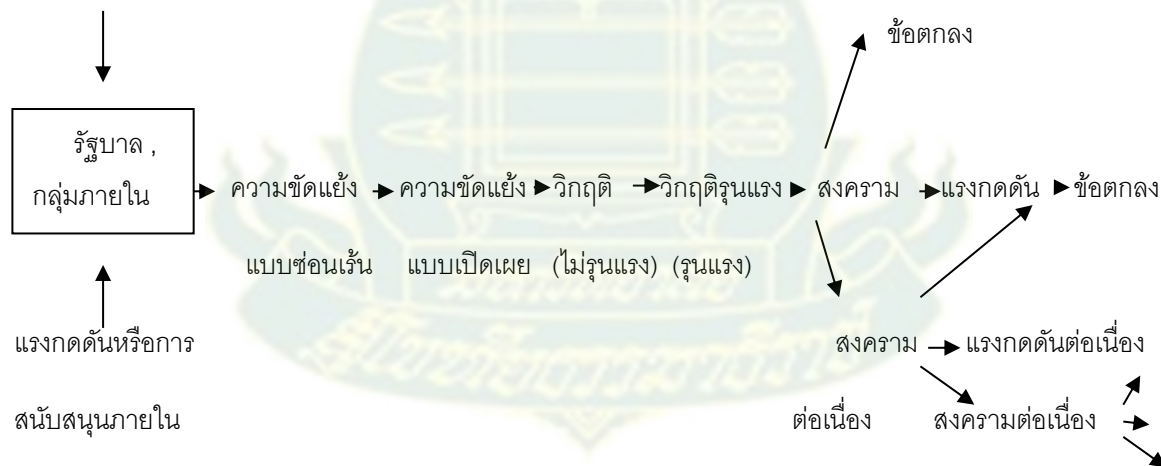
(3) ต่อมาผลประโยชน์ต่างๆ กลายเป็นประเด็นในทางการเมืองแล้วทำให้แต่ละฝ่ายมีผู้สนับสนุน จนต่อมาได้รับการรับรองว่าเป็นความขัดแย้ง โดยไม่คำนึงว่าจะสอดคล้องกับผลประโยชน์ที่นำไปสู่ วิกฤติการณ์หรือผลลัพธ์ที่รุนแรงซึ่งขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของทั้งสองฝ่ายในฐานะที่เป็นกลไกของความขัดแย้ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง คือสถานการณ์ที่มีลักษณะตั้งเครียดโดยคู่กรณีอย่างน้อย สองฝ่ายขึ้นไปที่อยู่ในตำแหน่งต่างกันโดยมีความต้องการต่อสิ่งเดียวกันซึ่งเป็นความต้องการของทั้งสอง ฝ่าย ส่วนความขัดแย้งทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับคุณค่าสาธารณะในนามของผลประโยชน์ของรัฐหรือ การให้คุณค่า เช่น ดินแดนของรัฐ (ความเป็นอิสระของรัฐ) สิทธิตามรัฐธรรมนูญ (การกำหนดความ ต้องการของตนเอง) หรือการผูกขาดในการตัดสินใจ⁷ เป็นต้น

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความขัดแย้ง จากการคุกคามและการ สนับสนุนจากภายนอก หรือ แรงกดดันและการสนับสนุนภายในที่มีต่อรัฐบาล หรือกลุ่มภายในรัฐ นำมาสู่ การเกิดความขัดแย้งแบบซ่อนเร้น เพิ่มระดับมาสู่ความขัดแย้งแบบเปิดเผย นำไปสู่วิกฤติที่ไม่มีความรุนแรง วิกฤติที่มีความรุนแรง ซึ่งถ้าสามารถเจรจาประนีประนอมกันได้ก็นำมาสู่การสร้างข้อตกลง แต่ถ้าไม่ สามารถเจรจา ประนีประนอมกันได้ก็นำมาสู่สงคราม โดยแรงกดดันจะดำเนินต่อไปเพื่อนำไปสู่การสร้าง ข้อตกลงอีกครั้งหนึ่ง

แผนภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของความขัดแย้ง

การคุกคามหรือการสนับสนุนจากภายนอก

⁷ Frank R. Pfetsch, *Negotiating Political Conflicts* (New York: Macmillan, 2007), 16 – 17. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-6

ที่มา Frank R. Pfetsch, *Negotiating Political Conflicts* (New York: Macmillan, 2007), 16 – 17.

2.1.3) ความหมายของความรุนแรงทางการเมือง

การให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรง” (violence)⁸ อาจแสดงให้เห็นความสัมพันธ์อย่างซับซ้อนระหว่างกรอบแนวคิดและการยอมรับ โดยคำว่าความรุนแรงอาจแบ่งได้แบบกว้างๆ โดยอาศัยพื้นฐานทางปรัชญา การเมือง และสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับความรุนแรง ทั้งนี้อาจแบ่งความรุนแรงได้เป็นความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ และความหมายตามความชอบธรรม

ในความหมายอย่างกว้างนั้นแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากของ “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง” ที่มีประโยชน์ในมุมมองทางการเมืองฝ่ายซ้าย ซึ่งขยายความคำว่าความรุนแรงไปถึง “ความไม่เป็นธรรม” และ “ความไม่เท่าเทียมกัน” ในทางสังคมในด้านต่างๆ

ความหมายอย่างแคบนั้นเน้นไปที่ “การใช้กำลังทางกายภาพ” โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดการบาดเจ็บทางกายภาพ ซึ่งเป็นความหมายโดยทั่วไปของการทำความเข้าใจเรื่องความรุนแรงในเชิงปกติ

ความรุนแรงในความหมายของความชอบธรรมของการใช้ความรุนแรงนั้น เป็นมุมมองของกลุ่มแนวความคิดแบบอนุรักษนิยมซึ่งมีความสัมพันธ์กับเรื่องการใช้ความรุนแรงนั้น “ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย” ตัวอย่างเช่น การระบุคำนิยามเกี่ยวกับความรุนแรงไว้ว่าเป็นการใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยใช้กำลังบังคับทางกายภาพสำหรับวัตถุประสงค์ส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

จามิลล์ เซลมี (Jamil Salmi) ได้เขียนหนังสือเรื่อง *Violence and Democratic Society*⁹ โดยระบุว่า ความรุนแรง คือ การกระทำที่คุกคามหรือข่มขู่ทางร่างกายของบุคคลหรือสภาพทางจิตใจ โดยแบ่งความรุนแรงออกเป็น 2 ประเภท คือ.

ความรุนแรงโดยตรง (direct violence) ซึ่งเกี่ยวกับการโจมตีโดยตรงและก่อให้เกิดภัยอันตราย เช่น การลักพาตัว การฆาตกรรม การข่มขืน การทรมาน ซึ่งรวมไปถึงการใช้ความรุนแรงทางการเมืองด้วย ส่วนความรุนแรงทางอ้อม (indirect violence) เป็นความรุนแรงที่เกิดจากความไม่ตั้งใจ ซึ่งเป็นความรุนแรงโดยการงดเว้นการกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ เช่น การเพิกเฉยต่อความอดอยาก เป็นต้น

⁸ C. A. J. Coady, *Morality and Political Violence* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-9

⁹ Jamil Salmi, *Violence and Democratic Society: New Approaches to Human Rights* (UK: Zed Books, 1993) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-10

นอกจากนี้ Salmi ยังได้แบ่งความรุนแรงเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรุนแรงโดยการกดขี่ (repressive violence) เกิดขึ้นในกรณีที่ประชาชนถูกกดขี่เนื่องมาจากเหตุผลที่เกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง สิทธิของพลเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ

2) ความรุนแรงเชิงแปลกแยก (alienating violence) ถือเป็นความรุนแรงที่เป็นการใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มชนเผ่า กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเชื้อชาติ รวมไปถึงผู้ป่วยโรคเอดส์

สำหรับ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu)¹⁰ ความรุนแรงสามารถเป็นความรุนแรงในเชิงโครงสร้างหรือความรุนแรงในเชิงสัญลักษณ์ได้ โดยคำพูดหรือความก้าวร้าวที่ไม่ใช่ทางกายภาพในรูปแบบอื่นๆ นั้นมีความเชื่อมโยงกับการใช้ความรุนแรง

ส่วน**ความรุนแรงทางการเมือง (political violence)** เป็นการใช้อำนาจกระทำรวมหมู่ (collective action) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังทางกายภาพ ในการทำลายล้างปรักษ์เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเมือง¹¹ โดยความรุนแรงทางการเมืองนั้นแสดงออกผ่านปรากฏการณ์ตั้งแต่ การประท้วงของมวลชน (mass protest) รัฐประหาร (coup) และการก่อการร้าย (terrorism) ไปจนถึงการก่อการจลาจล (riots) การสังหารหมู่ (pogroms) การกวาดล้างทางเชื้อชาติ (ethnic cleansing) และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide)¹²

การกระทำรวมหมู่ (collective action) หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นร่วมกันจากกลุ่มของปัจเจกบุคคลโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับสถานะของตนเองและบรรลุเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน¹³

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรุนแรงทางการเมือง คือ การใช้กำลังโดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยมีเป้าหมายทางการเมืองหรือแรงจูงใจทางการเมืองเป็นสำคัญ¹⁴

¹⁰ Chris Samuel, *Symbolic Violence and Collective Identity: Pierre Bourdieu and the Ethics of Resistance*. Published online: 12 Aug 2013. pp. 397-413, Accessed January 31, 2017, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14742837.2013.823345>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-10

¹¹ Della Porta and Tarrow, Sidney, "Unwanted Children - Political Violence and the Cycle of Protest in Italy, 1966-1973," *European Journal of Political Research*, 14 (June 1986): 607- 632. quoted in Donatella Della Porta and Gary LaFree, "Processes of Radicalization and De-Radicalization," *International Journal of Conflict and Violence* 6 (1) 2011 : 2. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-10

¹² Stathis Kalyvas, *The Logic of Violence in Civil War*, (New York: Cambridge University Press, 2006) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-11

¹³ Encyclopædia Britannica, "Collective action," Accessed January 31, 2017, <https://www.britannica.com/search?query=collective%20action>. . อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-11

¹⁴ ACLED (armed conflict location and event data), *Definitions of Political Violence, Agents and Event Types*, Accessed January 31, 2017, https://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2015/01/Definitions-of-Political-Violence_2015.pdf. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-11

2.1.4) แนวคิดของความรุนแรงทางการเมือง

ในมุมมองของการปกครองในระบบประชาธิปไตย “ความรุนแรง” เป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตยในแง่ที่ว่าการใช้กำลังบังคับทางกายภาพไม่สามารถยอมรับได้เกี่ยวกับคุณค่าของเหตุผลที่ถือว่าพลเมืองทุกคนมีสิทธิให้เหตุผลอย่างเท่าเทียมกัน แต่อย่างไรก็ตามการปกครองในรูปแบบของประชาธิปไตยเองก็ได้สร้างความรุนแรงขึ้นในตัวเองด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงหลักการเรื่อง “การใช้เสียงส่วนใหญ่” (majoritarian) ซึ่งทำให้โครงสร้างของพลเมืองในการปกครองของระบบประชาธิปไตยแบ่งออกเป็นสองฝ่ายและทำให้เกิดปัญหาคนที่กลายเป็น “เสียงส่วนน้อยอยู่ตลอดเวลา” (permanent minority) เนื่องจากปัญหาพื้นฐานในเรื่องวัฒนธรรมรวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ ซึ่งทำให้ประชาธิปไตยถูกเข้าใจว่าเสียงส่วนใหญ่สามารถเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ความรุนแรงต่อเสียงส่วนน้อยได้ ไมเคิลแมนน์ (Michael Mann) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่าเป็น “ด้านมืดของประชาธิปไตย” ที่คนกลุ่มหนึ่งที่อ้างว่าเป็นเสียงส่วนใหญ่ปฏิเสธสิทธิพลเมืองของกลุ่มอื่นที่เป็นเสียงส่วนน้อย¹⁵

พอล คอลเลียร์ (Paul Collier) ในงานเขียน *Wars, Guns and Votes: Democracy in Dangerous Places*¹⁶ ได้ใช้ข้อมูลจากประเทศต่างๆ ในโลกนับแต่ยุคทศวรรษ 1960 โดยใช้มุมมองอย่างกว้างต่อความรุนแรงทางการเมืองที่เป็นมากกว่าความขัดแย้งโดยการใช้กำลัง การลอบสังหาร ความก่อการจลาจล และสงครามกองโจร รวมไปถึงสงครามกลางเมือง โดยได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องประชาธิปไตยกับความรุนแรงโดยยึดพื้นฐานทางด้านสถิติโดยเน้นที่ชนชั้นล่างที่มีจำนวนมาก ประชาชนเหล่านี้อาศัยอยู่ด้วยความยากจนที่สุดในหลายประเทศ โดยเขาเสนอว่ามีเหตุผลพื้นฐานที่ทำให้ความรุนแรงทางการเมืองสามารถลดลงด้วยการปกครองในระบบประชาธิปไตย นั่นคือการใช้หลักการที่ว่าด้วยเรื่อง “ความสามารถในการตรวจสอบได้” (accountability) และ “ความชอบธรรม (legitimacy)” โดยรัฐบาลที่มีสภาพแวดล้อมเป็นประชาธิปไตยมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการกับพลเมืองของตนเองได้ ดีกว่าระบอบการปกครองอื่นเพราะว่ามีการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงรัฐบาลและลดสิ่งที่จะทำให้เกิดความรุนแรงในการต่อต้านรัฐบาล

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นพลเมืองสามารถตกลงกฎเกณฑ์บางอย่างร่วมกันสำหรับการมีสิทธิในการมอบอำนาจโดยผ่านรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นฝ่าย

¹⁵ John Schwarzmantel, *Democracy and Political Violence* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011), 16. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-11

¹⁶ Paul Collier, *Wars, Guns and Votes: Democracy in Dangerous Places* (London: The Bodley Head, 2009) quoted by Jenny Pearce and Rosemary McGee with Joanna Wheeler, *Violence, Security and Democracy: Perverse Interfaces and their Implications for States and Citizens in the Global South* (UK : Institute of Development Studies at the University of Sussex: Brighton, 2011), 17. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-11

ตรงข้ามจึงไม่มีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงต่อต้าน โดยเขาได้พบว่าประชาธิปไตยสามารถลดความเสี่ยงของความรุนแรงทางการเมืองในประเทศที่มีรายได้ปานกลาง แต่กลับมีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญในประเทศที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,700 ยูเอสดอลลาร์ ดังนั้นเขาจึงสรุปว่าในประเทศที่มีความยากจน การนำแนวความคิดในเรื่องความโปร่งใสและหลักความชอบธรรมมาใช้ อาจจะไม่ได้เกิดผลเช่นเดียวกันกับประเทศที่ร่ำรวย¹⁷

ประเด็นในเรื่องรูปแบบความรุนแรงทางการเมืองนั้น วอลเทอร์ ลาคัวร์ (Walter Laqueur)¹⁸ ได้เสนอว่าไม่ควรมีการชี้ว่าในเรื่องความรุนแรงทางการเมืองเพราะไม่เคยมีความรุนแรงทางการเมืองในรูปแบบเดียว แต่ความรุนแรงทางการเมืองอาจปรากฏขึ้นในรูปแบบต่างๆ ซึ่งความจริงแล้วไม่จำเป็นต้องสร้างความจริงเพียงหนึ่งเดียวในการปรับใช้กับรูปแบบความรุนแรงอื่นๆ

ลาคัวร์เน้นย้ำว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้อกว่าที่จะเน้นว่าความรุนแรงทางการเมืองมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไป ในศตวรรษที่ 19 นั้นความรุนแรงทางการเมืองได้เกี่ยวข้องกับการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชของรัฐและความยุติธรรมในสังคม โดยไม่ได้มีมุมมองเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง แต่ในศตวรรษที่ 20 ได้มีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นความรุนแรงในรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างเรื่องทางการเมืองกับเรื่องของพลเมือง เช่นกลุ่มไออาร์ไอได้มีคำเตือนในการโจมตี แต่กลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนแคว้นบาสก์ (ETA; Euskadi Ta Askatasuna) และกลุ่มอัลคัลดาไม่เคยกระทำการแจ้งเตือนก่อนโจมตี ดังนั้นจึงมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดเกี่ยวกับความรุนแรงทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่มองว่าการใช้ความรุนแรงต่อพลเมืองนั้นถือว่าเป็นโคกนาฏกรรม แต่การใช้ความรุนแรงทางการเมืองของกลุ่มอัลคัลดา กลับใช้พลเมืองเป็นเป้าหมาย

ดังนั้นการพิจารณาในเรื่อง “ทฤษฎีทั่วไป” (General Theory) เกี่ยวกับความรุนแรงทางการเมืองแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความอ่อนไหวเกี่ยวกับความแตกต่างและความหลากหลาย แต่มีความเป็นไปได้ที่จะเสนอว่ามีกรณีสำหรับคำนิยามของความรุนแรงทางการเมืองที่เน้นไปที่ลักษณะที่ซับซ้อนและมีความแตกต่างกันตามแต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ลาคัวร์ชี้มุมมองที่ว่า “การค้นหาในทางวิทยาศาสตร์ การใช้คำนิยามเพื่อทำความเข้าใจทั้งหมดจะทำให้เกิดปัญหา เพราะการประเมินคำนิยามเช่นว่านั้นต้องเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความโต้แย้งและข้อเสนอกันที่ขัดกันอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้”

ลาคัวร์จึงมีความเห็นว่าไม่สามารถเสนอทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับความรุนแรงทางการเมืองได้ หรือการสร้างคำอธิบายที่เป็นหนึ่งเดียวที่จะอธิบายความรุนแรงทางการเมือง และสาเหตุของความรุนแรงทาง

¹⁷ *Ibid.*, p.17. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-12

¹⁸ Walter Laqueur, *No End to War* (New York: Continuu, 2003), 8, 22, 232, 238. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*,

การเมืองได้ทั้งหมด เพราะความรุนแรงทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก

รูปแบบของความรุนแรงทางการเมือง เช่น การเดินขบวน (demonstration) การจลาจล (riot) การประท้วง (protest) การกบฏ (rebellion) สงครามกลางเมือง (civil war) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) การก่อการร้าย (terrorism) การปฏิวัติ (revolution) เป็นต้น

การเดินขบวน (demonstration)¹⁹ เป็นลักษณะของการเดินขบวนเพื่อต่อต้านรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ

การจลาจล (riot)²⁰ เป็นการที่ปัจเจกบุคคลเข้ามาร่วมในการเดินขบวน และมีลักษณะของการใช้ความรุนแรงและเป็นการแสดงออกของความรุนแรงที่ไม่มีการจัดตั้ง

การประท้วง (protest)²¹ เป็นการที่ปัจเจกบุคคลเข้ามาร่วมในการเดินขบวนที่ไม่มีการใช้ความรุนแรง

การกบฏ (rebellion)²² เป็นการกระทำของกลุ่มการเมืองที่ถูกนิยามให้มีฐานะเป็นองค์กรทางการเมือง (political organizations) ที่มีเป้าหมายเพื่อต่อต้าน แทนที่ หรือแยกออกจากระบบการปกครองของรัฐบาลที่ดำรงอยู่ผ่านการกระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรง

สงครามกลางเมือง (civil war)²³ เป็นสงครามที่เกิดขึ้นภายในรัฐ เป็นสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มที่มีการจัดตั้ง (organized) ภายในรัฐเดียวกันหรือประเทศเดียวกันโดยฝ่ายหนึ่งมีเป้าหมายเพื่อควบคุมประเทศ หรือดินแดน ไม่ว่าจะเป็นการบรรลุความเป็นอิสระในดินแดน หรือเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

¹⁹ ACLED (armed conflict location and event data). Definitions of Political Violence, Agents and Event Types. accessed January 31, 2017 .https://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2015/01/Definitions-of-Political-Violence_2015.pdf. p.2.

²⁰ Ibid. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

²¹ Ibid. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

²² Ibid.. p.3 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

²³ Richard Jackson, "Towards an Understanding of Contemporary Intrastate War," in *Government and Opposition*. 42(1), 2007 :121, Published online by Cambridge University Press: 28 March 2014 Accessed January 31, 2017, <https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/towards-an-understanding-of-contemporary-intrastate-war/06AC70DB2F57025995068DB2F5B97D96>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide)²⁴ เป็นการทำลายล้างบุคคล ส่วนใหญ่บุคคลนี้ถูกนิยามว่าเป็นกลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มเหยียดสีผิว ที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยหรือกลุ่มคนส่วนใหญ่

ทั้งนี้ตัวแสดงที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความรุนแรง ได้แก่ รัฐบาล กลุ่มต่อต้าน กลุ่มชาติพันธุ์ ทหารกองหนุน องค์กรเคลื่อนไหวทางการเมือง และพลเมือง²⁵

การก่อการร้าย (terrorism) เป็นการใช้ความรุนแรงอย่างไม่เจาะจง ตามอำเภอใจ ในฐานะที่เป็นวิธีการในการสร้างความหวาดระแวงและความกลัว เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ศาสนา และอุดมการณ์²⁶

2.2 แนวทางการศึกษาความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง

แนวทางการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีเป็นการพยายามตอบคำถามว่า อะไรเป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองที่ปรากฏออกมาในรูปของการปฏิวัติ (revolution) สงคราม (war) การประท้วง (protest) การกบฏ (rebellion) เป็นต้น แม้ว่าการวิเคราะห์ความขัดแย้งนี้จะให้กรอบความคิดในการอธิบาย (explanatory frameworks) ตัวแบบ (models) หรือแนวทางการศึกษาเชิงทฤษฎี (theoretical approaches) เพื่อนำไปสู่การเข้าใจปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นหนึ่งเดียวที่ยอมรับร่วมกันในการอธิบายสาเหตุของความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้น ความขาดแคลนในการยอมรับร่วมกันนี้เอง นำไปสู่แนวทางการศึกษาที่หลากหลายในการอธิบายสถานการณ์ความขัดแย้งที่เฉพาะเจาะจง ในขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะตอบคำถามปรากฏการณ์ความรุนแรงทางการเมืองด้วยคำถามที่ว่า ใคร (who) ทำอะไร (what) เมื่อไร (when) อย่างไร (how) และที่ไหน (where) ซึ่งง่ายในการตอบคำถามมากกว่าคำถามว่า ทำไม (why) ปรากฏการณ์ความรุนแรงทางการเมืองนั้นจึงเกิดขึ้น ซึ่งคำตอบของคำถามนี้จะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ²⁷

²⁴ Genocide Watch, "What is genocide?," Accessed January 31, 2017, <http://genocidewatch.net/>.

อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

²⁵ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts* (New York and London: Routledge, 2004), p.10. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-13

²⁶ Virginia Page Fortna, Do Terrorists Win? Rebels' Use of Terrorism and Civil War Outcomes. Accessed January 31, 2017, <http://polisci.columbia.edu/files/polisci/u78/Fortna%20IO%202015%20Final.pdf>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-14

²⁷ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 10. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-30

แนวทางการศึกษาเชิงทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ (collective violence) มี 3 แนวทางการศึกษาหลักที่เป็นลักษณะคู่ตรงข้าม (dichotomy) คือ 1) แนวทางการศึกษามาร์กเซียน-ไม่ใช่มาร์กเซียน (Marxian versus Non-Marxian) 2) แนวทางการศึกษาจุลภาค-มหภาค (Micro versus Macro) 3) แนวทางการศึกษาการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ- การเกิดขึ้นโดยตั้งใจ (contingent versus inherent)

2.2.1) แนวทางการศึกษามาร์กเซียน-ไม่ใช่มาร์กเซียน (Marxian versus Non-Marxian)²⁸

2.2.1.1) แนวทางการศึกษามาร์กเซียน (Marxian)

ในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง แนวทางการศึกษามาร์กเซียน (Marxian) ถูกมองในฐานะที่เป็นมุมมองความขัดแย้ง (conflict perspective) ในขณะเดียวกันก็ถูกมองว่าเป็นทัศนะเชิงถอนรากถอนโคน (radical view) เนื่องจากแนวทางการศึกษานี้สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถอนรากถอนโคน

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นนักคิดคนสำคัญและได้ชื่อว่าเป็น “เจ้าพ่อความขัดแย้ง” (godfather of conflict)²⁹ ในทรรศนะของคาร์ล มาร์กซ์ การปฏิวัติ (revolution) เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เนื่องจากเป็นธรรมชาติของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งระบบสังคมที่ดำรงอยู่นั้นสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่เป็นเจ้าของและควบคุมทรัพยากร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถาบันทางสังคม ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจถูกออกแบบมาให้เป็นไปตามกลุ่มคนที่มีอำนาจทางสังคมที่ครอบครองปัจจัยการผลิตและกดขี่ขูดรีดคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิตในวิธีการผลิต (mode of production) แบบทุนนิยม ผลที่ตามมาคือ กลุ่มคนที่ไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิตนั้นถูกแยกออกมาจากกลุ่มคนที่ครอบครองปัจจัยการผลิต เนื่องจากการควบคุมอย่างผูกขาดเหนือระบบเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่ครอบครองปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นผลให้เกิดการแยกชนชั้นในสังคมนำมาสู่การเกิดระบบชนชั้น (class system)³⁰

ในทรรศนะของ คาร์ล มาร์กซ์ การปฏิวัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยปกติ (normal) เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและนำไปสู่การบรรลุความเสมอภาค (equity) และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (social unity) โดยความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นจากการครอบครองปัจจัยการผลิตซึ่งมีผลต่อการกำหนดผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคมและผู้สูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคม โดยความขัดแย้งนี้ต้องถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปผ่านการกำจัดทรัพย์สินส่วนบุคคล (private property) และระบบชนชั้น (class system) เนื่องจากโครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน (inequality) นำมาสู่วงจรของความยากจน ความเขลา การวิตรอน

²⁸ *Ibid.*, 10-11 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-30

²⁹ Mostafa Rejai, *Comparative Political Ideologies* (New York: Martin's press, 1984) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-30

³⁰ Gerd Hardach, *A Short History of Socialist Economic Thought* (New York: St. Martin 's Press, 1978) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-31

(deprivation) ความหิวกระหาย อาชญากรรม และในท้ายที่สุดก็นำไปสู่การปะทุของความรุนแรง ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่สังคมที่ดำรงอยู่ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ (majority) ในทางตรงกันข้าม สังคมที่ดำรงอยู่นั้นกลับทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มซึ่งเป็นคนส่วนน้อย ความไม่เท่าเทียมกัน (inequality) ที่เข้มข้นที่มีอยู่ในสังคม และการเข้าถึงไม่ถึงทรัพยากรที่สำคัญของคนบางกลุ่มจึงเป็นปัญหาหลักที่สำคัญและนำมาสู่การต่อสู้ทางชนชั้น (class struggle) ซึ่งเป็นความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้น มุมมองมาร์กเซียน จึงให้ความสนใจหลักไปที่การตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของคนทุกคน (equality for all) มากกว่าการรักษาระเบียบสังคมที่ดำรงอยู่³¹

2.2.1.2). แนวทางการศึกษาที่ไม่ใช่มาร์กเซียน (Non-Marxian)

ในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง แนวทางการศึกษาที่ไม่ใช่มาร์กเซียน (Non-Marxian) เป็นแนวทางการศึกษาที่มีความเห็นต่างจากแนวทางการศึกษามาร์กเซียน เช่น หน้าที่นิยม (functionalism) ทฤษฎีสังคมมวลชน (theory of mass society) เป็นต้น แนวทางการศึกษาเหล่านี้เน้นย้ำไปที่แรงจูงใจ (incentive) ในฐานะที่เป็นเงื่อนไขของการเข้ามามีส่วนร่วมในความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ (collective violence)

1) หน้าที่นิยม (functionalism) ภายใต้มุมมองหน้าที่นิยมนี้ให้ความสำคัญไปที่คำถามที่ว่า “ทำไมสังคมยังดำรงอยู่ได้ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม ” คำตอบของคำถามนี้คือ การที่สังคมดำรงอยู่ได้นั้นสะท้อนให้เห็นจากดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจ (economic equilibrium) การปรับตัวอย่างสันติในการเปลี่ยนแปลง บรรทัดฐานและความสอดคล้องลงรอยกันในทางการเมือง (political conformity) ในการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง (political stability) ที่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

32

นักทฤษฎีที่สำคัญในแนวทางการศึกษานี้คือ ทัลคอตท์ พาร์สัน (Talcott Parsons) ในทฤษฎีของทัลคอตท์ พาร์สัน สังคมมี “กระบวนการในการรักษาตัวเอง” (self-correcting process) ซึ่งกระบวนการนี้จะผลิตดุลยภาพ (equilibrium) หรือรัฐที่มั่นคง โดยระบบสังคมนี้จะถูกรักษาและควบคุมผ่านค่านิยม (value) ซึ่งเป็นหลักประกันที่สำคัญในการคงอยู่ของสังคมอย่างถาวร

ในทฤษฎีของทัลคอตท์ พาร์สัน การทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคมซึ่งเป็นสถาบันหลักทุกสถาบันจึงนำไปสู่ความอยู่รอดของสังคมทั้งหมด โดยทุกๆระบบสังคมจะประกอบด้วย 4 หน้าที่หลักที่มีความแตกต่างกันใน 4 มิติ นั่นคือ 1) การปรับตัว (การเมือง) 2) การบรรลุเป้าหมาย (เศรษฐกิจ) 3) การผสมผสาน (กฎหมาย) 4) การรักษารูปแบบที่ซ่อนเร้น (ศาสนา) ดังนั้นการดำรงอยู่ของสังคมและการปฏิบัติไม่ใช่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (inevitable) เนื่องจากสมรรถนะในการปรับตัวของสังคมผ่านการจัดรูปแบบ

³¹ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 11 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-31

³² *Ibid*, อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-31

สถาบันที่มีความแตกต่างหลากหลายและการทำหน้าที่เพื่อบรรลุเป้าหมายเพื่อนำไปสู่ “ชุมชนที่มีคุณธรรม” (moral community)³³ จะนำไปสู่การไม่เกิดขึ้นของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง หรือแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้น

หน้าที่นิยม (functionalism) จึงเป็นแนวทางการศึกษาที่พยายามแสดงให้เห็นว่าระบบสังคมดำรง อยู่ได้อย่างไรหรือพยายามรักษาความสมดุลของโครงสร้างให้ดำรงอยู่ได้อย่างไร และระบบสังคมมีการ จัดการต่อการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับตัวของโครงสร้างอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระบบสังคมรักษา ความสมดุลโดยยึดรูปแบบที่สำคัญขององค์กรทางสังคมที่ทำหน้าที่ให้คงอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็ละทิ้ง รูปแบบที่ไม่ทำหน้าที่ (dysfunction) ไป เพื่อที่จะเน้นย้ำถึงการรักษาระบบ (system maintenance) หรือ การอยู่รอด (survival) ของระบบ³⁴ เพราะเมื่อไรก็ตามที่ระบบไม่สามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อเงื่อนไข ทางสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนได้ ก็มีความเป็นไปได้ที่ระบบจะสูญเสียความ สมดุล ซึ่งจะกระตุ้น (catalyst) หรือเป็นปัจจัยที่เร่งให้เกิดการปฏิวัติ หรือรูปแบบของความรุนแรงของการก ระทำที่เกิดจากการรวมหมู่ (collective violence)³⁵

ดังนั้นการทำหน้าที่ของระบบจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเกิดขึ้นของความขัดแย้งและความรุนแรง ทางการเมือง บนฐานคติที่ว่าเมื่อองค์กรต่างๆ สถาบันต่างๆ ในสังคมทำหน้าที่อย่างที่เหมาะสมจะเป็น สังคมจะมีความ สมดุลและมีแนวโน้มที่จะไม่เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง แต่เมื่อใดก็ตามที่องค์กร ต่างๆ สถาบันต่างๆ ในสังคมไม่ทำหน้าที่อย่างที่เหมาะสมจะเป็น สังคมจะขาดความสมดุลและมีแนวโน้มที่จะ เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง

2) ทฤษฎีสังคมมวลชน (theory of mass society) ภายใต้มุมมองนี้วิลเลียม คอร์นฮูเซอ (William Kornhauser)³⁶ มีทรรศนะว่า ประชาชนขาดการยึดโยงกับสถาบันทางสังคมที่มีการจัดตั้งขึ้น ซึ่งการขาดการยึดโยงกับสถาบันนี้ทำให้ง่ายต่อการระดมมวลชน (mobilization) ในการเคลื่อนไหว โดยการ เคลื่อนไหวนี้เป็นการเคลื่อนไหวนอกช่องทางปกติของสถาบันทางการเมืองที่มีการจัดตั้งขึ้น ดังนั้นความ รุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่ (collective violence) จึงมีสาเหตุมาจาก การเมืองของมวลชน (mass politics) อันเนื่องมาจากประชาชนไม่ได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง (attach) ของสถาบันทางการเมือง

³³ Talcott Parsons, “Some Reflections on the Place of Force in Social Process,” in *Sociological Theory and Modern Society* (New York, Free Press, 1967) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-32

³⁴ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 50 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-32

³⁵ Chalmers Johnson, *Revolutionary Change*. (Boston: Little Brown & Co.,1966) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-32

³⁶ William Kornhauser, *The Politics of Mass Society*. (Glencoe : The. Free Press, 1959) อ้างถึงใน *เรื่อง เดียวกัน*, 8-32

เศรษฐกิจ และสังคม ที่ดำรงอยู่ ประชาชนเหล่านั้นจึงค้นหาเป้าหมายทางการเมืองโดยตรง และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การเกิดขึ้นของความรุนแรงของพลเมือง (civil violence)³⁷

ในทฤษฎีคอร์นัสชูเซอร์ ความรุนแรงจึงเป็นเครื่องหมายของการเคลื่อนไหวของมวลชนที่ไม่ยอมรับต่อวิธีการเชิงสถาบัน (institutional means) พฤติกรรมของมวลชนจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับการตอบสนองเชิงสัญลักษณ์ ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง (political instability) จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์ส่วนตัว (self-interest) มีความสำคัญเหนือข้อตกลงทั่วไปที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของสังคมโดยรวม³⁸

2.2.2) แนวทางการศึกษาจุลภาค-มหภาค (Micro versus Macro)

ในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง ทฤษฎีส่วนใหญ่จะถูกแบ่งเป็นทฤษฎีจุลภาค (micro theories) ที่อธิบายจากหน่วยย่อย และทฤษฎีมหภาค (macro theories) ที่อธิบายจากหน่วยใหญ่

แนวทางจุลภาค (micro approach) ให้ความสำคัญไปที่การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งว่าเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ (nature of human beings) ในขณะที่แนวทางมหภาค (macro approach) ให้ความสำคัญไปที่โครงสร้างและสถาบันของสังคมและของรัฐ (society's or state's structure and institutions) แนวทางการศึกษาจุลภาค-มหภาคนี้ เป็นแนวทางศึกษาที่เป็นคู่ตรงข้าม (dichotomy) การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดจากพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล (behavior of individuals) ไม่ว่าจะเป็นการอธิบายโดยนักจิตวิทยา (psychologists) นักจิตวิทยาสังคม (social psychologists) นักทฤษฎีการตัดสินใจ (decision-making theorist) และนักทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice theorists) เป็นต้น ล้วนเป็นการอธิบายตามแนวทางการศึกษาจุลภาค ในทางตรงกันข้าม การให้ความสำคัญไปที่กลุ่ม การกระทำรวมหมู่ สถาบัน ชนชั้นทางสังคม ชาติ พรรคการเมือง ศาสนา การเคลื่อนไหวทางการเมือง ระบบวัฒนธรรม รัฐบาล หรือโครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในการอธิบายสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ เป็นการอธิบายตามแนวทางการศึกษามหภาค³⁹

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความขัดแย้งบางทฤษฎี คู่ตรงข้ามจุลภาค-มหภาค ไม่ได้มีความตัดแยกขาดกันอย่างชัดเจน บางทฤษฎีมีการผสมผสานคู่ตรงข้ามจุลภาค-มหภาค เพื่อใช้ในการอธิบายความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ เช่น การอธิบายจากแง่มุมจิตวิทยาสังคม (psychosocial explanation)

³⁷ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 57 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-33

³⁸ *Ibid.* อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-33

³⁹ *Ibid.*, 12. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-33

การอธิบายจากจิตวิทยาวัฒนธรรม (psychocultural explanation) เป็นต้น⁴⁰ ยกตัวอย่างเช่น บางทฤษฎีอธิบายความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่โดยใช้จิตวิทยา (psychology) ซึ่งเป็นการอธิบายจากธรรมชาติของมนุษย์ (nature of human being) ร่วมกับการอธิบายจากโครงสร้างและสถาบันทางสังคม (nature of structures and institutions) นักทฤษฎีบางคนอธิบายความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่ว่าเกิดจากการถูกกีดกันทางการเมืองและสังคม (political and economic deprivation) จึงเป็นสาเหตุให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกสิ้นหวัง (frustrate) และเข้ามามีส่วนร่วมในความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่ ซึ่งเป็นการอธิบายระดับบุคคล ในขณะที่การอธิบายการตัดสินใจเลือกที่มีเหตุผล (rational choice) เป็นการอธิบายการเข้ามามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลในการกระทำรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการรวมหมู่ว่าเกิดจากการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลของปัจเจกบุคคลโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของตนเองที่จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสำคัญ นั่นคือการที่ปัจเจกบุคคลตัดสินใจหรือไม่ตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่นั้น เป็นการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลบนฐานของการวิเคราะห์ต้นทุน-กำไร (cost-benefit analysis) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การวิเคราะห์ผลดี ผลเสียอย่างรอบด้าน จากการที่ปัจเจกบุคคลนั้นๆ ต้องเผชิญกับแรงจูงใจทั้งที่เป็นบวกและลบ⁴¹ และตัดสินใจเลือกในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนมากที่สุด

แนวทางการศึกษาจุลภาค จึงเป็นการอธิบายสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่โดยปัจจัยทางจิตวิทยา (psychology) ว่า การที่ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในความรุนแรงนั้นๆ มีปัจจัยผลักดันมาจากความเครียด ความกลัว ความตื่นตระหนก ความโกรธ เป็นต้น ในขณะที่แนวทางการศึกษามหภาค เป็นการอธิบายการเกิดขึ้นของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่โดยปัจจัยทางสังคม (society) ซึ่งก็คือ โครงสร้างและสถาบันทางสังคมที่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ (dysfunction) ได้ส่งผลกระทบต่อจิตวิทยาในเชิงความรู้สึกของปัจเจกบุคคล เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ปัจเจกบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่⁴²

⁴⁰ โปรตดู A. S. Cohan, *Theories of Revolution : An Introduction* (London : Nelson, 1975) ; Ted Robert Gurr, *Why Men Rebel*. (Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1970) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-34

⁴¹ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action : Public Goods and the Theory of Groups* (Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1971) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-34

⁴² Earl Conteh-Morgan. *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 13 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-34

2.2.3) การเกิดขึ้นโดยบังเอิญ - การเกิดขึ้นโดยตั้งใจ (contingent versus inherent)

แนวทางการศึกษาที่อธิบายสาเหตุของการเกิดขึ้นของความรุนแรงที่มาจากการกระทำรวมหมู่ในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้าม ระหว่างการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ (contingent) กับการเกิดขึ้นโดยตั้งใจ (inherent) เป็นแนวทางการอธิบายของแฮร์รี เอกสไตน์ (Harry Eckstein)⁴³

การเกิดขึ้นโดยบังเอิญ (contingent) เป็นการอธิบายการขึ้นของความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไข (conditions) ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน การเกิดขึ้นของความรุนแรงจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญมากกว่าความตั้งใจจากเงื่อนไขที่มีมาก่อน โดยนักทฤษฎีจะพยายามนิยามว่าปัจจัยใดที่เพิ่มความเป็นไปได้ของการเกิดสงครามกลางเมือง (civil war) ที่ระเบิดขึ้นมาในสังคมที่ซึ่งในภาวะการณ์ปกติไม่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น การเกิดขึ้นของสงครามกลางเมืองจึงไม่ใช่เรื่องปกติ (abnormality) ผิดปกติ (aberration) หรือ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป (unusual) คำถามที่ว่า “อะไรเป็นสาเหตุของสงคราม” “ทำไมสงครามจึงเกิดขึ้น” จึงเป็นคำถามสำคัญภายใต้แนวทางการศึกษานี้ในการอธิบายความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่⁴⁴

แนวทางการอธิบายการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ (contingency approach) นี้ส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายการเกิดขึ้นของความรุนแรงที่มาจากการกระทำรวมหมู่ว่ามีสาเหตุมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงจิตวิทยา (psychocultural theories) โดยใช้ การริรอนสัมพัทธ์ (relative deprivation) ในการอธิบาย โดยมีฐานคติหลักอยู่ที่ว่าความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่เป็นผลที่ตามมาจากความรู้สึกสิ้นหวัง (frustration) ของกลุ่มโดยสาเหตุที่มาจากปัจจัยภายนอก การที่กลุ่มใช้ความรุนแรงจึงเกิดจาก อารมณ์ความรู้สึก (emotion) มากกว่าการคิดอย่างมีเหตุมีผลโดยการคำนวณถึงผลได้ ผลเสีย หรือ ต้นทุน กำไร (cost-benefit) อย่างรอบด้าน โดยแนวทางการศึกษานี้เชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของกลุ่มจะใช้การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีในกรณีที่มีข้อพิพาทก่อนที่จะขยายและยกระดับมาสู่การใช้ความรุนแรงในการจัดการความขัดแย้ง⁴⁵

อย่างไรก็ตามแนวทางการอธิบายการเกิดขึ้นโดยบังเอิญนี้ มีนักทฤษฎีที่อธิบายการเกิดขึ้นของความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ที่อธิบายจากทั้งระดับจุลภาคและมหภาค เช่น การอธิบายของเทด เกอร์ (Ted Gurr) เป็นการอธิบายความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่จากระดับจุลภาค โดยเน้นการอธิบายจากระดับปัจเจกบุคคล (individual – level focus) ในขณะที่การอธิบายทฤษฎีความทันสมัย

⁴³Harry Eckstein, “Theoretical approaches to explaining collective political violence,” in *Handbook of Political Conflict : Theory and Research*, ed. Ted Robert Gurr (New York : Free Press, 1980) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-34

⁴⁴ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 13 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-35

⁴⁵ *Ibid.*, p.14. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-35

(modernization theory) ของแซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) เน้นการอธิบายจากสังคมซึ่งเป็นระดับมหภาค⁴⁶

การเกิดขึ้นโดยตั้งใจ (inherent) เป็นการอธิบายการขึ้นของความรุนแรงที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับแนวทางการอธิบายการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ (contingent) เนื่องจากแนวทางการอธิบายนี้เชื่อว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ปกติ และยากต่อการที่จะบอกว่าความรุนแรงนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ระบบสังคมที่มีการทำหน้าที่อย่างดีและต่อมาระบบสังคมนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ได้ (dysfunction) ซึ่งก็ไม่สามารถทำนายได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไรและเกิดขึ้นได้อย่างไร

แนวทางการอธิบายการเกิดขึ้นโดยความตั้งใจ (inherent approach) อธิบายการเกิดขึ้นของความรุนแรงที่มาจากกระทำรวมหมู่ว่ามีสาเหตุมาจากการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองสูงสุดของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มซึ่งเป็นเรื่องปกติที่จะเกิดขึ้น การใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่เป็นผลที่มาจาก การตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice) และเป็นเส้นทางเชิงยุทธวิธี (tactical route) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการคำนวณต้นทุน-กำไร (cost-benefit calculation) หรือการคำนวณผลประโยชน์เสีย เพื่อให้ได้อรรถประโยชน์สูงสุด (maximize utility) จากการกระทำ ความรุนแรงจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หรือเกิดขึ้นโดยทันทีทันใด แต่เป็นสิ่งที่ถูกเลือกให้เกิดขึ้นเมื่อการใช้วิธีการอย่างสันติวิธีถูกขัดขวาง โดยเชื่อว่าเป้าหมายแห่งการกระทำนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือ⁴⁷

แนวทางการอธิบายการเกิดขึ้นโดยความตั้งใจ เน้นย้ำว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลโดยยึดโยงกับผลประโยชน์ของตนเองและเน้นย้ำว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่นี้เป็นความขัดแย้งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (inevitability) ถึงแม้ว่าความขัดแย้งจะดูเป็นสิ่งที่สุดโต่ง แต่สำหรับแนวทางการศึกษานี้ความขัดแย้งและความรุนแรงกลับเป็นกระบวนการปกติ (normal) ที่เกิดขึ้น⁴⁸

ชาร์ลส์ ทิลลี (Charles Tilly) เป็นนักคิดคนสำคัญภายใต้แนวทางการศึกษานี้ โดยทิลลีใช้แนวคิด “การกระทำรวมหมู่” (collective action) ในงานเขียน “From Mobilization to Revolution” โดยทิลลีชี้ให้เห็นว่าการกระทำความรุนแรง ในที่นี้คือ การปฏิวัติ เป็นการกระทำที่มีเป้าประสงค์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่ใช่สิ่งที่เบี่ยงเบนจากปกติ แต่เป็นการเลือกอย่างมีกลยุทธ์ (tactical choice) โดยกลุ่มในการต่อสู้

⁴⁶ *Ibid.*, p.15. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-35

⁴⁷ *Ibid.*, 15. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

⁴⁸ *Ibid.*, 15. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

ทางการเมืองเพื่อต่อต้านกลุ่มที่มีอำนาจที่ผูกขาดการเข้าถึงและมีอิทธิพลเหนือทรัพยากร⁴⁹ ดังนั้นกลุ่มของปัจเจกบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจะจัดตั้ง ระดมทรัพยากร และถ้ามีโอกาสก็จะเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นปกติ

กล่าวโดยสรุป แนวทางการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (contingency approach) เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีวิวัฒนาการ (cultural theories) ที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า การกระทำเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ในทางตรงกันข้าม แนวทางการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยความตั้งใจ (inherent approach) มีความสัมพันธ์กับทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rationalist theories) ที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า การกระทำถูกเลือกให้เกิดขึ้นผ่านการคิดคำนวณผลได้-ผลเสีย ต้นทุน-กำไร อย่างรอบด้าน⁵⁰

อย่างไรก็ตาม แนวการศึกษาที่อธิบายว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมู่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือ เกิดขึ้นโดยความตั้งใจนั้น บ่อยครั้งก็มีความสัมพันธ์กันและยากต่อการแยกออกให้เด็ดขาดชัดเจน ทั้งนี้บางครั้งแนวทางการศึกษาในลักษณะคู่ตรงข้ามเช่นนี้ก็ถูกเรียกว่า แนวทางการศึกษา ไม่ปกติ-ปกติ (abnormality versus normal) ความบังเอิญ-ความตั้งใจ (accidental versus purposive)⁵¹

2.2.4) สาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง

ในการศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองนั้นพบว่ามีหลายสาเหตุด้วยกันขึ้นอยู่กับแต่ละปรากฏการณ์ของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่มีสาเหตุหนึ่งเดียวที่มีความสามารถในการอธิบายได้ในทุกปรากฏการณ์

การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองนั้น แบ่งออกได้เป็น 1) การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับมหภาค (macro level) และ 2) การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับจุลภาค (micro level)

2.2.4.1) การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับมหภาค (macro level)

⁴⁹ Charles Tilly, *From Mobilization to Revolution* (University of California : McGraw-Hill, 1978)

quoted in Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 15 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

⁵⁰ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts* 15 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

⁵¹ Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 13 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับมหภาค เป็นการอธิบายจากระดับโครงสร้างมากกว่าการอธิบายจากระดับบุคคล⁵²

การอธิบายจากระดับมหภาค เช่น แนวทางมาร์กซิสต์ (Marxist insight) การกระทำรวมหมู่ (collective action) ค่านิยมเชิงสังคม (social values) และความเป็นอิสระของรัฐ (autonomy of state) เป็นต้น

1.) แนวทางมาร์กซิสต์ (Marxist insight)

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) อธิบายการเกิดขึ้นของความรุนแรงในรูปแบบของการปฏิวัติ (revolution) ว่าเกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งทางชนชั้นอันเนื่องมาจากการครอบครองปัจจัยการผลิต ในทฤษฎีของ มาร์กซ์ คนในสังคมแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ชนชั้นนายทุน และชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นนายทุนคือชนชั้นที่ครอบครองปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน อาคาร เงินทุน เป็นต้น ในขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิต สิ่งที่ชนชั้นกรรมาชีพครอบครองมีเพียงแรงงาน ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพเกิดขึ้นในวิธีการผลิต (mode of production) ทุนนิยม ที่ชนชั้นนายทุนกดขี่ ขูดรีดการใช้แรงงานจากชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อแสวงหากำไรส่วนเกิน (surplus value) จากการผลิต

ในมิติของรัฐ ชนชั้นนายทุนนอกจากครอบครองปัจจัยการผลิตแล้ว ยังเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม โดยรัฐไม่ได้มีความเป็นกลาง แต่รัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นนายทุน โดยชนชั้นนายทุนเข้ามาครอบครองอำนาจรัฐและใช้รัฐเป็นเครื่องมือในการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับชนชั้นนายทุนทั้งชนชั้น

ในภาวการณ์เช่นนี้ได้กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกทางชนชั้น (class consciousness) ในชนชั้นกรรมาชีพ ที่ตระหนักรู้ถึงการกดขี่ ขูดรีด ของชนชั้นนายทุน และนำไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้น (class struggle) เพื่อล้มล้างรัฐของชนชั้นนายทุนและวิธีการผลิตทุนนิยม และนำไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์⁵³

การปฏิวัติ (revolution) ในทฤษฎีของ มาร์กซ์ จึงเป็น “การเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์” (locomotives of history) เนื่องจากการปฏิวัตินี้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การล้มล้างชนชั้นที่เป็นผู้ปกครองและวิธีการผลิตทุนนิยม และพยายามที่จะแทนที่ด้วยระบบเศรษฐกิจการเมืองใหม่ที่เหมาะสมกับชนชั้นปกครองใหม่ วงจรของความรุนแรงนี้เป็นการแทนที่วิธีการผลิตหนึ่งด้วยวิธีการผลิตหนึ่งผ่านความแตกแยกทางชนชั้น (class friction) ที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา⁵⁴

ความขัดแย้งทางการเมืองในทฤษฎีมาร์กซิสต์จึงมีสาเหตุแรกเริ่มมาจากความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองปัจจัยการผลิต ความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นที่นำไปสู่การกดขี่ขูดรีด การทางสู่ชนชั้น

⁵² *Ibid.*, 15 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-36

⁵³ โปรดดู Karl Marx, *Capital*. translated from the third German by Samuel Moore and Edward Aveling, ed., Frederick Engels (Moscow: Progress Publishers, 1974) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-21

⁵⁴ Theda Skocpol, *States and social revolutions*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1979), 8. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-21

ระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ ปรากฏเป็นความรุนแรงทางการเมืองในรูปแบบของการปฏิวัติทางชนชั้น

2.) การกระทำรวมหมู่ (collective violence)

ชาร์ลส์ ทิลลี่ (Charles Tilly) ในหนังสือ *Mobilization to Revolution* เชื่อว่าความรุนแรงทางการเมืองเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจระหว่างกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม⁵⁵ โดยทิลลี่ ได้เสนอ 2 ตัวแบบในการวิเคราะห์ความรุนแรงทางการเมือง คือ ตัวแบบโพลิตี (the polity model) และ ตัวแบบการระดม (the mobilization model)⁵⁶

1) ตัวแบบโพลิตี (the polity model)

ตัวแบบโพลิตี (the polity model) ตัวแบบนี้ใช้ในการอธิบายรัฐบาลและกลุ่มต่อต้านที่มีการแข่งขันกันเพื่อควบคุมเหนืออำนาจ นั่นคือ มีฝ่ายหนึ่งที่ครอบครองอำนาจและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่ทำทลายอำนาจ

2) ตัวแบบการระดม (the mobilization model)

ตัวแบบการระดม (the mobilization model) ตัวแบบนี้ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มๆ หนึ่งในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ โดยทิลลี่แบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ประเภท ประเภทหนึ่งว่าด้วย “พลวัตภายในของกลุ่ม” อีกประเภทหนึ่งว่าด้วย “ความสัมพันธ์ภายนอก” ระหว่างกลุ่มกับกลุ่มอื่นๆ หรือ ระหว่างกลุ่มกับรัฐบาล ทั้งนี้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่มขึ้นอยู่กับ ความเข้มแข็งของผลประโยชน์พื้นฐาน (common interest) ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม และระดับการจัดตั้งขององค์กร (degree of organization)

ดังนั้น ในทฤษฎีของทิลลี่ จึงต่างจากทฤษฎีของเทด เกอร์ (Ted Gurr)* กล่าวคือ สำหรับทิลลี่ ความโกรธ (anger) เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสร้างความรุนแรงทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้อย่างอัตโนมัติ แต่การกระทำทางการเมืองในลักษณะที่เป็นความรุนแรงทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ซึ่งไม่ใช่เป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลและเกิดขึ้นได้เองโดยธรรมชาติ

การปฏิวัติ (revolution) ในทฤษฎีของทิลลี่จึงเป็นสิ่งที่สุดขั้ว เนื่องจากผู้ทำทลาย ไม่มีเป้าหมายอื่นใดนอกเหนือไปจากการควบคุมเหนืออำนาจอย่างสมบูรณ์⁵⁷ การปฏิวัติเกิดขึ้นเมื่อประชาชนต้องการที่จะ

⁵⁵ Charles Tilly, *From Mobilization to Revolution*, 54. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-21

⁵⁶ *Ibid.*, Chapter 3 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-21

* ในทฤษฎีของเทด เกอร์ (Ted Gurr) ความรุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้นจากการที่คนรู้สึกว่าเขาถูกริดรอนเชิงสัมพัทธ์ (relative deprivation) ซึ่งก็คือ ความรู้สึกว่าเขาไม่ได้ในสิ่งที่เขาควรจะต้องได้ ความรู้สึกนี้ได้นำมาสู่ความคับข้องใจ ความโกรธ และนำไปสู่การแสดงออกซึ่งความรุนแรงทางการเมืองในที่สุด อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-21

⁵⁷ *Ibid.*, Chapter 7 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

เลือกที่จะเชื่อฟังรัฐบาลหรือกลุ่มที่เป็นทางเลือกใหม่ โดยความสำเร็จของการเคลื่อนไหวในการปฏิวัตินั้นขึ้นอยู่กับ “การก่อรูปของการผสานกันระหว่างสมาชิกของชุมชนการเมืองนั้นและผู้ต่อต้านที่นำไปสู่ทางเลือกอื่นในการควบคุมเหนือรัฐบาล”⁵⁸

3)ค่านิยมเชิงสังคม (social values)

ชาลเมอร์ จอห์นสัน (Chalmers Johnson) ในหนังสือ *Revolutionary change* กล่าวถึงการปฏิวัติว่าเป็นสิ่งเกิดขึ้นอย่างมีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางสังคม (social value) ในทฤษฎีของจอห์นสัน มองว่าการปฏิวัติในมุมมองกึ่งชีววิทยา กล่าวคือการปฏิวัติไม่ได้เป็นผลผลิตของความรุนแรงทางการเมืองหรือการกระทำรวมหมู่ แต่การปฏิวัติเป็นความอยู่รอดในการทำหน้าที่ของสังคม⁵⁹ การปฏิวัติเป็นอาการทางพยาธิวิทยาของโครงสร้างทางสังคม โดยระบบสังคมที่แข็งแกร่งนั้น คือระบบสังคมที่ค่านิยมมีความสอดคล้องประสานกัน (value-coordinated system)⁶⁰ ความสมดุล (equilibrium) คือ การทับซ้อนกันระหว่างความจำเป็นของสังคมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ในเวลาเดียวกันก็อยู่บนฐานของค่านิยมที่เป็นรากฐานที่ถูกเลือก เช่น ความชอบธรรมของระบบการเมือง ขึ้นอยู่กับความลงรอยกันระหว่างค่านิยมทางสังคม (social values) และความสามารถของสังคมในการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปฏิวัติเป็นการยอมรับในการใช้ความรุนแรงโดยมีเป้าหมายเพื่อใช้ความรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงระบบ มากกว่านั้นความรุนแรงยังเป็นสิ่งที่ถูกใช้อย่างมียุทธศาสตร์เพื่อที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม⁶¹ การปฏิวัติจึงมีเป้าหมายเพื่อจัดระเบียบทางการเมืองใหม่ที่เกี่ยวข้อกับค่านิยมใหม่ที่ระบบไม่สามารถกระทำการโดยตัวมันเองได้ ดังนั้นจอห์นสันจึงให้ความสำคัญกับความจำเป็นของการตรวจสอบโครงสร้างเชิงค่านิยมของระบบและปัญหาโครงสร้างเชิงค่านิยมของระบบนั้นเพื่อที่จะใช้ในการทำความเข้าใจการปฏิวัติที่เกิดขึ้น⁶²

4)ความเป็นอิสระของรัฐ (autonomy of state)

เธดา สคอกโพล (Theda Skocpol) ในหนังสือ *States and social revolutions : a comparative analysis of France, Russia, and China* กล่าวถึงการปฏิวัติว่ามีความสัมพันธ์กับชนชั้น (class) ในทฤษฎีของสคอกโพล การปฏิวัติทางสังคม (social revolution) ไม่ใช่สิ่งเดียวกับการปฏิวัติทางการเมือง (political revolution) การปฏิวัติทางการเมืองมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนการเมือง (polity) ในขณะที่การปฏิวัติทางสังคม เป็นการเปลี่ยนรูปโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางชนชั้นที่เกิดขึ้น

⁵⁸ *Ibid.*, 213. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

⁵⁹ Chalmers Johnson, *Revolutionary Change*. (Boston ; Toronto : Little & Brown, 1966) ,3. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

⁶⁰ *Ibid.*,36. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

⁶¹ *Ibid.*, 57. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

⁶² *Ibid.*, 32. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-22

อย่างรวดเร็ว โดยสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับการปฏิวัติที่มีฐานจากชนชั้นที่มาจากข้างล่าง (class – based revolts from below)⁶³ โดยการปฏิวัติทางสังคมนั้นเป็นการเคลื่อนไหวจากระดับรากหญ้าที่ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเชิงอำนาจเท่านั้น แต่มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนรูป (transform) โครงสร้างเชิงสังคมอันเป็นรากฐานของสังคม โดย *สกอกโพล* ศึกษาการปฏิวัติในฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน และชี้ให้เห็นถึงสามขั้นของการปฏิวัติใน 3 ประเทศนี้ ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมๆ กับปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เฉพาะเจาะจงที่มีผลต่อการกระทำทางการเมืองที่ส่งผลต่อสังคม

ขั้นที่ 1 การล่มสลายของระบอบเก่า (the collapse of the old-regime)

การล่มสลายของระบอบเก่า เกิดขึ้นจาก 2 เงื่อนไขหลัก คือ กองกำลังระหว่างประเทศ (international military) และการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจ (economic competition) และความกดดันจากกิจการภายในที่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ (misfunctioning of domestic affairs) โดยการสิ้นสุดโครงสร้างในการปกครองในสังคม เกี่ยวข้องกับตัวแสดงที่สำคัญ 2 ตัวแสดง คือ ชนชั้นสูงที่ถือครองที่ดิน (landed upper class) และ รัฐราชวงศ์ (imperial state) ซึ่งก็คือตัวแสดงที่เป็นราชวงศ์⁶⁴ โดยสองตัวแสดงหลักนี้เป็น “หุ้นส่วนในการกดขี่ขูดรีด” แต่ในขณะเดียวกันก็มีการแข่งขันกันเองเพื่อแย่งชิงทรัพยากร โดยรัฐ (ราชวงศ์) แสวงหาการสร้างอำนาจทางกองทัพและอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะมีอิทธิพลเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ในขณะที่ชนชั้นสูงที่ถือครองที่ดินมุ่งแสวงหากำไรสูงสุดในทิศทางที่ขัดขวางการเก็บภาษีจากรัฐเท่าที่สามารถจะทำได้ การปฏิวัติที่เกิดขึ้นใน 3 ประเทศนั้น *สกอกโพล* เห็นว่าเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของรัฐในการระดมทรัพยากรจากสังคมและการปฏิรูปกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนรูปเชิงโครงสร้างสังคม⁶⁵ ในขณะเดียวกัน การปฏิวัติที่เกิดขึ้นนั้นก็มาจากความความสำเร็จในการปรับตัวของราชวงศ์บูร์บง (Bourbon) ราชวงศ์โรมานอฟ (Romanov) และราชวงศ์แมนจู (Manchu) ในการจัดการจากแรงกดดันจากต่างประเทศ⁶⁶ รวมอยู่ด้วย

ขั้นที่ 2 การประท้วงโดยชาวนา (peasant uprisings)

การประท้วงโดยชาวนาไม่ได้มีเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองโดยตัวมันเอง แต่การประท้วงโดยชาวนามีเป้าหมายเพื่อต่อต้านชนชั้นสูงที่ถือครองที่ดิน โดยการประท้วงโดยชาวนาจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคม ซึ่งก็คือ ระดับของความเป็นอิสระทางความคิดเห็นของชาวนาทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง และระดับของการควบคุมโดยตรงของชนชั้นสูงเหนือการเมืองท้องถิ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ชาวนาต้องมีความเป็นอิสระในระดับที่จะทำการกบฏ (rebel) ได้ เพราะถ้าโครงสร้างเชิงการบีบบังคับของรัฐหรือชนชั้นสูงที่เป็นเจ้าของที่ดินมีการตรวจสอบ ควบคุมการ

⁶³ Theda Skocpol, *States and social revolutions*, 4. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-23

⁶⁴ *Ibid.*, 49. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-23

⁶⁵ *Ibid.*, 50. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-23

⁶⁶ *Ibid.*, 51. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-23

ดำเนินกิจกรรมของชาวนาอย่างใกล้ชิด ชาวนาก็จะไม่มีพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งความไม่พึงพอใจได้⁶⁷ และไม่สามารถนำไปสู่ปรากฏการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในรูปกบฏได้

ขั้นที่ 3 การเปลี่ยนรูปของสังคม (societal transformation)

การเปลี่ยนรูปของสังคมเป็นขั้นที่เด็ดขาดหลังจากที่รัฐถูกทำให้อ่อนแอและชาวนาทำการปฏิวัติเพื่อต่อต้านเจ้าผู้ถือครองที่ดิน (landlords) อย่างกว้างขวาง จากทั้ง 3 การปฏิวัติใน 3 ประเทศ สคอกโพลพบว่าเกิดรัฐราชการที่มีการรวมศูนย์อย่างเข้มข้นหลังการปฏิวัติ ในรัสเซียการปฏิวัตินั้นถูกสนับสนุนโดยชนชั้นแรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่มีความเป็นเมืองเป็นสำคัญ ในจีนการปฏิวัตินั้นถูกสนับสนุนโดยชาวนา คนชนบทที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีความเป็นเมือง และในฝรั่งเศส ชาวนายังไม่มีการจัดตั้งมากพอ และชนชั้นแรงงานก็ไม่มีการจัดตั้งมากพอ ดังนั้นการปฏิวัติจึงไม่ได้อยู่บนฐานของทั้งแรงงานและชาวนา ซึ่งบางครั้งการปฏิวัติฝรั่งเศสถูกมองว่าเป็นการปฏิวัติเทียม⁶⁸

2.2.4.2.) การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับ

จุลภาค (micro level)

การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับจุลภาค เป็นการอธิบายจากระดับบุคคลมากกว่าการอธิบายจากระดับโครงสร้าง

การอธิบายจากระดับจุลภาค เช่น การริตรอนสัมพัทธ์ (relative deprivation) การตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice) ความโลภและความคับข้องใจ (greed vs grievance model) เป็นต้น

1) การริตรอนสัมพัทธ์ (relative deprivation)

เทด เกอร์ (Ted Gurr) ในหนังสือ *Why men rebel* ได้พยายามค้นหาสาเหตุของความรุนแรงทางการเมือง โดยประยุกต์ใช้ภายใต้กรอบความคิดของปรากฏการณ์ความรุนแรงในรูปกบฏ (rebellion) ในทฤษฎีของเกอร์ ความรุนแรงทางการเมือง คือ “การโจมตีที่เป็นกราะกระทำรวมหมู่ภายในชุมชนการเมืองหนึ่งๆ เพื่อต่อต้านระบอบการเมือง ตัวแสดง หรือนโยบายของระบอบการเมืองที่ดำรงอยู่นั้น”⁶⁹

ในทฤษฎีของเกอร์ในความรุนแรงมีความโกรธ (anger) ที่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในการต่อต้านระบอบ กฏเกณฑ์ที่ดำรงอยู่ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลจะโกรธก็ต่อเมื่อเขารู้สึกถึงสิ่งที่เกอร์เรียกว่า “การริตรอนสัมพัทธ์” (relative deprivation) ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกในการที่เขาได้รับน้อยกว่าในสิ่งที่เป็ สิทธิของเขาที่เขาควรจะได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การริตรอนสัมพัทธ์ คือ “การรับรู้ที่ขัดแย้งกัน ความไม่ลงรอยกัน ระหว่าง สิ่งที่เขาคิดว่าเป็นสิทธิที่เขาควรจะได้รับ (ความคาดหวังเชิงค่านิยม : value expectations) กับ สิ่งที่เขาคิดว่าเขาสามารถได้รับตามความเป็นจริง (ความสามารถเชิงค่านิยม :value

⁶⁷ *Ibid.*, 112. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-24

⁶⁸ *Ibid.*, 162. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-24

⁶⁹ Ted Gurr, *Why Men Rebel*, (N.J. : Princeton University Press, 1970),3. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-24

capabilities)⁷⁰ นั่นก็คือ ช่องว่างระหว่างสิ่งที่เขาต้องการกับสิ่งที่เขาได้รับ (a want – get gap) เป็นสาเหตุสำคัญในการกำหนดความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ (collective political violence) ในทฤษฎีของเกอร์ การรุกรอนสัมพันธ์นั้น อธิบายได้ทั้งตัวแปรทางจิตวิทยาและตัวแปรทางสังคมในฐานะเงื่อนไขที่นำไปสู่ความรุนแรง

เกอร์ได้แบ่ง การรุกรอนเชิงสัมพันธ์ ออกเป็น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ 1) การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดน้อยลง ในขณะที่ความคาดหวังเท่าเดิม (decremental deprivation) 2) การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับเท่าเดิม ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มมากขึ้น (aspirational deprivation) และ 3) การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation)⁷¹ ซึ่งการรุกรอนสัมพันธ์นี้เป็นสิ่งที่กำหนดความรู้สึกผิดหวัง (frustration) และความโกรธ (anger) ในหมู่ประชาชน ที่นำไปสู่การเกิดความรุนแรงทางการเมือง

- 1) การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดน้อยลง ในขณะที่ความคาดหวังเท่าเดิม (decremental deprivation)

การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดน้อยลง ในขณะที่ความคาดหวังเท่าเดิม (decremental deprivation) เกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกบุคคลรู้สึกสูญเสียในสิ่งที่เขาควรได้รับ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อ ความคาดหวังเชิงค่านิยม (value expectations) เช่น ความต้องการ ความปรารถนา ความพึงพอใจ เป็นต้น หยุดนึ่ง ในขณะที่ ความสามารถเชิงค่านิยม (value capabilities) เช่น สิ่งที่เขาจะได้รับ ในการดำรงชีวิต เป็นต้น ได้รับการรับรู้ว่าลดลงกว่าที่ผ่านมา นั่นคือ ปัจเจกบุคคลมีความปรารถนาหรือความต้องการเท่าเดิม ไม่ได้มีความปรารถนาหรือความต้องการมากขึ้น แต่สิ่งที่เคยได้รับในอดีตกลับได้รับลดน้อยลงไป โดยปัจจัยที่นำไปสู่การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดน้อยลง ในขณะที่ความคาดหวังเท่าเดิม (decremental deprivation) เช่น การลดลงของจำนวนสินค้าในสังคม การเสื่อมถอยของความปลอดภัย และค่านิยมในสังคม การได้รับโอกาสการทำงานที่ลดน้อยลงในคนบางกลุ่มในสังคม ซึ่งอาจเป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ เป็นต้น โดยการรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดน้อยลง ในขณะที่ความคาดหวังเท่าเดิม (decremental deprivation) มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเมื่อความสมดุลของแบบแผนของสังคม (traditional societies) ที่เคยเป็นมาถูกรบกวนและกระทบกระเทือน⁷²

- 2) การรุกรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับเท่าเดิม ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มมากขึ้น (aspirational deprivation)

⁷⁰ *Ibid.*, 42 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-24

⁷¹ *Ibid.*, 47-53. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-25

⁷² *Ibid.*, 47-53 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-25

การริรอนที่ความสามารถที่จะได้รับเท่าเดิม ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มมากขึ้น (aspirational deprivation) เกิดขึ้นจากการที่ความสามารถเชิงค่านิยม (value capabilities) ไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่ความคาดหวังเชิงค่านิยม (value expectations) เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลจะรู้สึกโกรธต่อเมื่อรู้สึกว่าพวกเขาขาดความสามารถในการได้รับความคาดหวังใหม่ๆ นั่นคือพวกเขามีความคาดหวังและความต้องการมากขึ้นกว่าสิ่งที่พวกเขาควรจะได้รับหรือเคยได้รับมาในอดีต เช่น ความต้องการในสินค้าที่มากขึ้น ความต้องการระเบียบทางการเมือง (political order) และระบบความยุติธรรม (system of justice) หรือค่านิยมใหม่ (new values) ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจเป็น การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น หรือความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม เป็นต้น⁷³

3) การริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation)

การริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation) ซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็น สมมุติฐาน “J-Curve” ที่มีสมมุติฐานว่า “การปฏิวัติส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่พัฒนามาเป็นเวลานาน และเกิดการถดถอยในระยะเวลานับพลัน”⁷⁴ ในทฤษฎีของเกออร์การริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation) เป็นรูปแบบพิเศษของการริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับเท่าเดิม ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มมากขึ้น (aspirational deprivation) เนื่องจาก การพัฒนาที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานได้วางเงื่อนไขให้ปัจเจกบุคคลมีความคาดหวังที่มากขึ้นในการที่จะได้รับจากสิ่งที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อความสามารถเชิงค่านิยม (value capabilities) หยดนิ่ง หรือลดน้อยลงไปหลังจากที่มีการพัฒนาอย่างยาวนาน การริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation) ก็เกิดขึ้น เงื่อนไขที่นำมาสู่การเกิดการริรอนที่ความสามารถในการที่จะได้รับลดลง ในขณะที่ความคาดหวังเพิ่มขึ้น (progressive deprivation) คือ การถดถอยทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันในขณะที่เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตในระดับที่สูง เนื่องจากปัจเจกบุคคลมีความกลัวว่าสิ่งที่พวกเขาได้รับมาเป็นเวลายาวนานจะถูกทำให้หายไปในช่วงข้ามคืน⁷⁵

ทั้งนี้ในทฤษฎีของเกออร์มี 3 ปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์โดยตรงที่ทำให้ความรุนแรงทางการเมืองเกิดขึ้นและมีความเข้มข้นมากขึ้นระหว่างรัฐและผู้ต่อต้าน ได้แก่ 1) การอ้างเหตุผลเชิงปทัสสถาน

⁷³ *Ibid.*, 47-53 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-25

⁷⁴ *Ibid.*, 47-53 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-25

⁷⁵ *Ibid.*, 47-53 อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-26

(normative justification) 2) การอ้างเหตุผลเชิงอรรถประโยชน์สูงสุด (utilitarian justification) 3) ความสมดุลของการใช้กำลังในการบีบบังคับ (the balance of coercive force)⁷⁶

1) การอ้างเหตุผลเชิงปทัสสถาน (normative justification)

การอ้างเหตุผลเชิงปทัสสถาน เกี่ยวข้องกับความเชื่อ (belief) และอุดมการณ์ (ideology) ที่คนในสังคมยอมรับร่วมกัน นั่นคือ ความรุนแรงจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ขึ้นอยู่กับความไม่ลงรอยกันระหว่างสิ่งที่คาดหวัง (expectations) กับความสามารถ (capacities) ซึ่งก็คือ ความไม่ลงรอยกันระหว่างสิ่งที่ต้องการกับสิ่งที่ได้รับ อันนำมาสู่ความรู้สึกผิดหวัง (the want-get frustration) กบฏ (rebellion) ที่เกิดขึ้นภายในรัฐจึงขึ้นกับความเชื่อ (belief) ภายในรัฐนั้นๆ ถ้ารัฐนั้นเชื่อว่าความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาก็จะผลักดันให้เกิดการใช้ความรุนแรงขึ้น แต่ถ้ารัฐนั้นไม่เชื่อในการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาก็จะผลักดันไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรงขึ้น

นอกจากความเชื่อในเรื่องของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาลแล้ว ความรุนแรงทางการเมืองเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่า “อุดมการณ์” ที่คนในสังคมนั้นยอมรับร่วมกัน เช่น อุดมการณ์ที่เกี่ยวกับระบอบการปกครองที่ชอบธรรม กับระบอบการปกครองที่ไม่ชอบธรรม เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองได้เช่นกัน

2) การอ้างเหตุผลเชิงอรรถประโยชน์สูงสุด (utilitarian justification)

การอ้างเหตุผลเชิงอรรถประโยชน์สูงสุด เกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณเชิงยุทธศาสตร์ของต้นทุน-กำไร (tactical cost-benefit calculations) ที่ให้ความสนใจไปที่การที่จะใช้ความรุนแรงทางการเมือง หรือการไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง ในการต่อสู้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง

3) ความสมดุลของการใช้กำลังในการบีบบังคับ (the balance of coercive force)

ความสมดุลของการใช้กำลังในการบีบบังคับ เป็นสิ่งที่กำหนดระยะเวลาของความรุนแรงที่มีความขัดแย้งระหว่างระบอบและผู้ต่อต้าน ถ้าความสมดุลของการใช้กำลังในการบีบบังคับนั้นมีทหารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ความขัดแย้งนั้นก็จะมีความรุนแรงและขยายใหญ่ขึ้น

ทั้งนี้เกอร์ได้แบ่งรูปแบบของความรุนแรงทางการเมืองออกเป็น 3 รูปแบบหลักด้วยกันคือ⁷⁷ คือ ความโกลาหล (turmoil) เกิดขึ้นเมื่อมวลชน (mass population) เผชิญหน้ากับการรุกรานสัมพัทธ์ การสมคบคิด (conspiracy) เกิดขึ้นเมื่อชนชั้นนำ (elite) เผชิญหน้ากับการรุกรานสัมพัทธ์ และ สงครามภายใน (internal war) ซึ่งรวมถึงการปฏิวัติ (revolution) ที่มีระดับของความรุนแรงที่สูงกว่าการเกิดความโกลาหล

⁷⁶ Ted Gurr, *Why Men Rebel*, quoted in Earl Conteh-Morgan, *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts* , 74. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-26

⁷⁷ Ibid., อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-27

โดยการปฏิวัตินั้นจะมีลักษณะของการกระจายไปทั่วทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งมีความแตกต่างจากการสมคบคิดที่เกิดแต่เฉพาะในหมู่ชนชั้นนำเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปคือ การริตรอนสัมพัทธ์ (relative deprivation) เชื่อว่าการประท้วง (protest) ของประชาชน เป็นผลลัพธ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังที่ไม่ได้รับการเติมเต็มและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม ดังนั้นแนวทางการอธิบายนี้จึงอธิบายการเกิดขึ้นของการริตรอนสัมพัทธ์ของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมว่ามีความสัมพันธ์กับความปรารถนาต่อความยุติธรรม (justice) และความเสมอภาค (equity)⁷⁸ โดยศักยภาพของความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำรวมหมุ่ นั้นขึ้นอยู่กับความเข้มข้นและขอบเขตของการริตรอนสัมพัทธ์ท่ามกลางปัจเจกบุคคลที่มารวมหมุ่⁷⁹

2) การตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice)

การตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice) เป็นแนวทางการอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยพิจารณาถึงการคำนวณถึงผลได้ผลเสียอย่างรอบด้านจากการเข้าร่วมการกระทำรวมหมุ่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับตามมา

ซามูเอล ปอปกิน (Samuel Popkin) ในหนังสือ *The rational peasant : the political economy of rural society in Vietnam* ได้ชี้ให้เห็นว่าการที่ชาวนาตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการกบฏ (rebellion) เป็นผลลัพธ์ที่ตามมาจากการที่ชาวนาเหล่านี้ตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผลได้การวิเคราะห์ถึงต้นทุน กำไร ที่จะได้รับจากการเข้าร่วม ในทฤษฎีของปอปกิน การเข้าร่วมของชาวนาไม่ได้มีแรงผลักดันมาจากอุดมการณ์ แต่มีแรงผลักดันมาจากการคิดคำนวณถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสำคัญ การกระทำรวมหมุ่จึงมีฐานมาจากการคิดคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคล และผลประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากสังคมชาวนายู่บนฐานของโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไร้เสถียรภาพและขาดความมั่นคง บรรทัดฐานทางสังคม (social norms) เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ การเจรจาต่อรองระหว่างกันขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนผ่านอำนาจและยุทธศาสตร์ระหว่างปัจเจกบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กัน⁸⁰ สังคมที่ไม่มีความมั่นคง และความเสี่ยงที่เกิดขึ้น ประกอบกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างชาวนาและเจ้าผู้ครองที่ดินนั้น ผลักดันให้ชาวนามองหาทางเลือกที่จะทำการบางอย่าง โดยปอปกินชี้ให้เห็นว่า การลงทุนของ

⁷⁸ Earl Conteh-Morgan. *Collective Political Violence :An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*, 75. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-27

⁷⁹ Ted Gurr, *Why men rebel*, 24. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-27

⁸⁰ Samuel L. Popkin, *The rational peasant : the political economy of rural society in Vietnam* (Berkeley : University of California Press, 1979), 22. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-27

ชาวนานี้ขึ้นอยู่กับการลงทุนส่วนตัวและการลงทุนของครอบครัวเพื่อให้ได้ความมั่นคงในระยะยาว แต่พวกเขาปรารถนาผลประโยชน์ที่จะได้รับในระยะสั้น พวกเขาจึงพยายามปรับระดับความมั่นคงในระยะยาวของพวกเขาโดยการเคลื่อนไปสู่ตำแหน่งที่มีรายได้ที่สูงขึ้นและมีความไม่มั่นคงลดต่ำลง⁸¹ โดย “ตรรกะของการลงทุน” (investor logic) นี้ เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในสังคมก่อนทุนนิยม ที่โครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางอำนาจขัดขวางการสะสมทุนของชาวนา และความเห็นแก่ตัวนี้เองที่ผลักดันให้ชาวนาคิดคำนวณอย่างมีเหตุผลถึง ผลได้ ผลเสีย และตัดสินใจเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่โดยยึดโยงกับผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเข้าร่วมหรือการไม่เข้าร่วมเป็นสำคัญ เพื่อไปอยู่ในสถานะที่มีรายได้มากขึ้น และมีความมั่นคงในชีวิตที่มากขึ้น โดยการเข้าร่วมอย่างอาสาสมัครเป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นในสังคมแบบนี้

ปอปกินได้ชี้ให้เห็นถึงตัวแปรที่มีผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำรวมหมู่ ได้แก่

1) การเสียสละทรัพยากร (contribution to the expenditure resources) เพราะการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ (collective action) นั้นต้องเสียสละทรัพยากร เช่น เวลา แรงกาย ทรัพยากร เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนของการเข้าร่วม และถ้าการกระทำรวมหมู่นี้ล้มเหลวต้นทุนเหล่านี้ก็จะสูญเสียไป ดังนั้นต้นทุนเชิงทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักถึงในการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่

2) รางวัล (rewards) จากการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ ทางตรง ได้แก่ การได้รับรายได้ที่มากขึ้น ทางอ้อม ได้แก่ การถูกต่อต้านจากรัฐบาลกลางลดลง

3) ผลกระทบที่ไม่สำคัญ (marginal impact) ที่ตามมาจากการตัดสินใจเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่

4) ความเป็นผู้นำ (leadership) ที่มีความสัมพันธ์กับความอยู่รอดและความไว้วางใจ ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ เพราะผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรอะไรเพื่อให้การกระทำรวมหมู่บรรลุผล⁸²

3) ความโลภและความคับข้องใจ (greed vs grievance model)

พอล คอลลีเออร์ (Paul Collier) และ อันเคอ ฮูฟเฟลอร์ (Anke Hoefler) ในงานเขียน *Greed and Grievance in Civil War* ได้เปรียบเทียบแรงจูงใจ (incentives) ในการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ในรูปของสงครามประชาชน (civil war) โดยมีแรงจูงใจที่ผลักดันให้ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมใน 2 ลักษณะ ซึ่งก็คือ ความโลภ (greed) และความคับข้องใจ (grievance)

1) กบฏที่อยู่บนความโลภ (greed rebellion)

⁸¹ *Ibid.*, 23. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-28

⁸² *Ibid.*, 34. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-28

กบฏในรูปแบบนี้มีแรงจูงใจมาจากการปล้นสะดมจากสินค้าส่งออก หรือการแสวงหาค่าเช่าจากสินค้าส่งออกเป็นสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคำนวณต้นทุนทางเศรษฐกิจและกรอบจำกัดของการอยู่รอดของกองทัพ⁸³

2) กบฏที่อยู่บนความคับข้องใจ (grievance rebellion)

กบฏในรูปแบบนี้มีแรงจูงใจมาจาก ความเกลียดชังที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณที่มีต่อเชื้อชาติ (ethnic) และศาสนา (religious) ที่แตกต่างกัน ที่สะท้อนความไม่พอใจที่ต่อเชื้อชาติเป็น

หลักที่ครอบงำสังคม ในขณะที่เดียวกันก็มีความไม่พอใจต่อการปราบปรามทางการเมือง และความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ⁸⁴ โดยความคับข้องใจนั้นมีที่มาจาก 2 ปัจจัยหลัก คือ การถูกกีดกันทางการเมือง (political exclusion) และความไม่เท่าเทียมกัน (inequality) ซึ่งความคับข้องใจที่แสดงออกโดยสมาชิกของชุมชนในรูปแบบของความโกลาหล (turmoil) นี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ความรุนแรงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง⁸⁵

2.3. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมือง

ความรุนแรงทางการเมืองเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมือง โดยเมื่อคำนึงถึงเรื่องทางด้านจิตวิทยาแล้ว สภาพจิตใจอาจถูกกระตุ้นให้ตอบสนองเนื่องมาจากความกลัวการสูญเสีย ความรุนแรงจึงอาจเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นการตอบสนองจากการกระทำ ความรุนแรงทางจิตใจ ความรุนแรงทางการเมืองจึงเป็นสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งมากที่สุด โดยทั่วไปแล้วประกอบด้วยองค์ประกอบในเชิงโครงสร้างเช่น การกดขี่อย่างเป็นระบบ การเหยียดเชื้อชาติ หรือการปฏิเสธเรื่องสิทธิมนุษยชน รูปแบบของความรุนแรงเชิงโครงสร้างจะส่งผลกระทบต่อเรื่องทางจิตใจ ผลกระทบในทางจิตใจจากการกดขี่นั้นเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นได้ในระหว่างที่เกิดความขัดแย้ง รวมไปถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความโกรธแค้น การกดขี่และความตึงเครียดต่างๆ ที่มีสาเหตุมาจากสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี ปัญหาการกดขี่ทางวัฒนธรรมและการแสดงออก กลุ่มชาติพันธุ์ ความไม่มั่นคงและการเลือกปฏิบัติ ล้วนเป็นสถานการณ์โดยทั่วไปที่สร้างความขัดแย้งซึ่งมีความรุนแรงจนกระทั่งสามารถทำลายบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่างๆ และนำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองได้⁸⁶

⁸³ Paul Collier and Anke Hoeffler, *Greed and Grievance in Civil War*, Accessed Jan 23,2016 , <https://www.csae.ox.ac.uk/workingpapers/pdfs/2002-01text.pdf>. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-28

⁸⁴ *Ibid.*, 26. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-29

⁸⁵ *Ibid.*, 27. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-29

⁸⁶ David Bloomfield, Teresa Barnes and and Luc Huyse, *Reconciliation After Violent Conflict: A Handbook* (Sweden:Bulls Tryckeri AB Halmstad, 2003) อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-15

ความขัดแย้งทางการเมืองในบางครั้งอาจไม่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า **“ประเด็นของความขัดแย้ง” (conflict issues)**

“ประเด็น” (issues) มีความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมโยงความขัดแย้งทางการเมืองเข้ากับ ความรุนแรงทางการเมือง แม้ว่าจะยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่า “ประเด็น” ซึ่งเป็นข้อพิพาทต่างๆ กำหนด (determine) การตัดสินใจเพื่อเปลี่ยนรูปวิถีของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปสู่ความรุนแรง แต่ นักวิชาการบางกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของ ประเด็น (issues) และความคับข้องใจ (grievances) ในการศึกษาวิจัยเรื่องความขัดแย้ง นักวิชาการบางกลุ่มมีฐานคิดว่า “ประเด็น” เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดและ กระทำให้เกิดขึ้นโดยกลุ่มชนชั้นนำเพื่อนำไปสู่การกำหนดชุดของการกระทำที่จะเป็นผลตามมา ในขณะที่ นักวิชาการบางกลุ่มตระหนักว่า “ประเด็น” เป็นแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่ง เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ในประเด็นที่เป็นความขัดแย้ง⁸⁷

ทั้งนี้ประเด็นความขัดแย้งจะนำไปสู่การเกิดความรุนแรงทางการเมืองหรือไม่ เพียงเฉพาะประเด็น ความขัดแย้งโดยตัวมันเองอย่างเดียวไม่มีอำนาจในการอธิบายได้เพียงพอ แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางเงื่อนไข เช่น ช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งขึ้น ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมในการใช้ความรุนแรง การระดม ทรัพยากรของคนบางคนหรือกลุ่มบางกลุ่ม เป็นต้น

ประเด็น (issues) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเชิงอารมณ์ความรู้สึก (emotive content) และ อารมณ์ความรู้สึกนี้เองที่เป็นตัวกระตุ้นทางจิตวิทยาที่นำไปสู่การกระทำ (action) ซึ่งการกระทำโดยตัวมัน เองบางครั้งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ โดยอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจกบุคคลนี้อาจจะนำไปสู่การ เพิ่มระดับความรุนแรงทางการเมืองหรือการปะทุของความรุนแรงทางการเมืองในสถานการณ์ที่มวลชนมา ชุมนุมกัน อารมณ์ความรู้สึกที่มีเหตุผลเกิดขึ้นในลักษณะที่ปัจเจกบุคคลใคร่ครวญพิเคราะห์อย่างรอบด้าน ถึงผลได้ ผลเสียจากการที่ตัวเองเข้าร่วมโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตัวเองจะได้รับอันเป็นอรรถประโยชน์สูงสุด ของตน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการได้รับเชิงสัมพัทธ์ (relative gains) ที่ตนเองพึงได้รับสูงสุดจากการ ตัดสินใจเข้าร่วมในการกระทำที่ใช้ความรุนแรง⁸⁸

ประเด็นความขัดแย้งที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจใช้ความรุนแรงนั้น จะเป็นประเด็นเป็นสิ่งที่ เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเชิงอารมณ์ความรู้สึกที่ส่งผลต่อการรับรู้ว่าคุณถูกคุกคาม (perception of threat) และ ก่อให้เกิดกระทำทางกายภาพในลักษณะของการกระทำรวมหมู่โดยการกระทำรวมหมู่นั้นจะกระตุ้นอารมณ์

⁸⁷ Monty G. Marshall, *Third World War: System, Process, and Conflict Dynamics* (US: Rowman & Littlefield Publishers, 1999), 29., อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-15

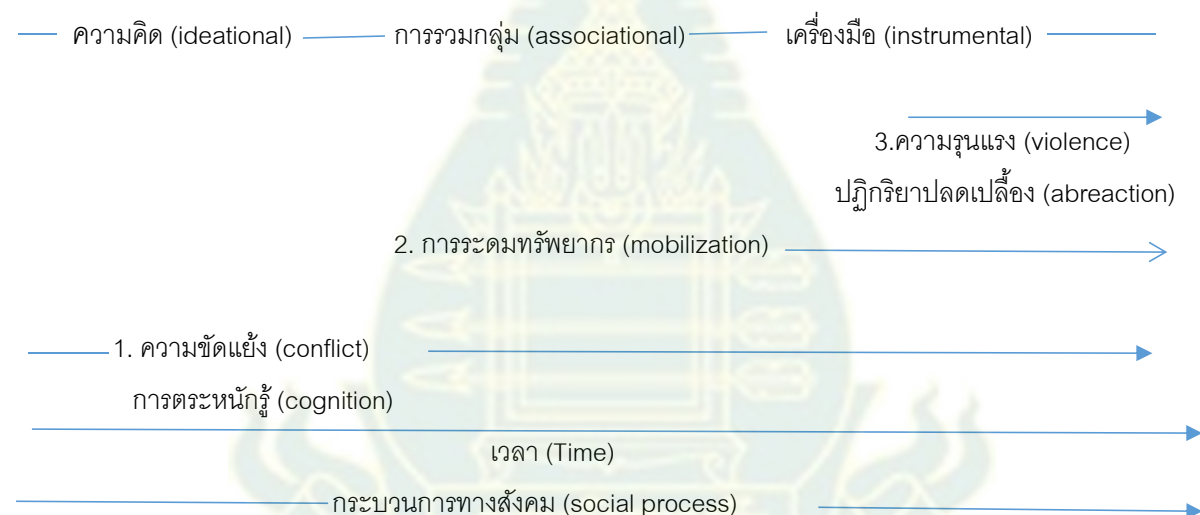
⁸⁸ *Ibid.*, อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-16

ความรู้สึกของผู้เข้าร่วมให้มีความเข้มข้นมากขึ้น จนกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็น “คุณภาพของอารมณ์ความรู้สึกที่มีความเข้มแข็ง” (a strong emotive quality)⁸⁹

ประเด็นความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงนั้นจะเกี่ยวข้องกับ “คุณภาพของประเด็นเฉพาะหนึ่งๆ” (the quality of specific issues) ในขณะเดียวกันก็จะเกี่ยวข้องกับ “ปริมาณของประเด็นสะสมที่ไม่สามารถแก้ไขได้” (the quantity of accumulation of unsolved issue)⁹⁰

อย่างไรก็ตามก็มีความพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนรูป (transformation) ความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรง จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3 กระบวนการ คือ 1) ความขัดแย้ง (conflict) 2) การระดมทรัพยากร (mobilization) และ 3) ความรุนแรง (violence) ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 มิติของการเปลี่ยนรูปของความขัดแย้ง

ที่มา Monty G. Marshall, *Third World War: System, Process, and Conflict Dynamics* (US: Rowman & Littlefield Publishers, 1999), 32.

การเปลี่ยนรูปในขั้นแรก เกิดขึ้นเมื่อ ประเด็น (issue) ในกระบวนการความขัดแย้งทางสังคม เป็นสิ่งที่มาพร้อมกับ “การตระหนักรู้” (cognition) ที่เป็นการรับรู้ (perception) ถึงการปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งกระตุ้นการกระทำของปัจเจกบุคคลในการการตอบสนอง การตอบโต้ ปัจเจกบุคคลอื่นที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีผลต่อการ ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง (modify) เป้าหมาย

⁸⁹ *Ibid.*, 29

⁹⁰ *Ibid.*, 30

แรกเริ่มของตน ดังนั้นกระบวนการของความขัดแย้งทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจาก การตระหนักถึงประเด็น ความขัดแย้ง (conflict issue) และเลือกที่จะกำหนดพฤติกรรมของตนเองออกมาในการแสดงออกหรือไม่ แสดงออกเพื่อตอบสนองต่อประเด็นความขัดแย้งนั้น โดยปัจเจกบุคคลเหล่านั้นอาจมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน การร่วมมือกัน เป็นต้น⁹¹

การเปลี่ยนรูปในขั้นที่สอง เกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลยังคงมีแรงจูงใจและมุ่งสู่เป้าหมายของตน โดยปัจเจกบุคคลเหล่านั้นรู้สึกผิดหวัง หรือเริ่มคิดพิจารณาถึงสิ่งที่ไม่มีความชอบธรรม จุดประสงค์ของการกระทำเปลี่ยนจากการเพียงคิดถึงเป้าหมาย (goal) เป็นการกระทำที่เป็นการแทรกแซงสิ่งที่เป็นอุปสรรค เพื่อที่จะเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้น ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นจะหาทรัพยากรในการสนับสนุนจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาข้อมูล การสนับสนุน ทรัพยากร จากปัจเจกบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้สึกเหมือนกัน ซึ่งนำไปสู่การกระทำรวมหมู่ (collective action) ที่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (active participation) ของปัจเจกบุคคล

ในกระบวนการความขัดแย้ง “ปกติ” (normal conflict process) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นความขัดแย้งที่ไม่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง แต่กระบวนการความขัดแย้ง “ไม่ปกติ” (abnormal conflict process) จะนำไปสู่การเปลี่ยนรูปขั้นที่สามที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง

การเปลี่ยนรูปในขั้นที่สาม ความรุนแรง (violence) โดยตัวมันเองเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการคุกคามและการตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากทั้งกายภาพและจิตวิทยา ซึ่งมีประเด็นหลักของความรุนแรง ดังนี้⁹²

- 1) ความรุนแรงเป็นพฤติกรรมสุดขั้วที่มีพลวัต และถูกผลักดันโดยอารมณ์ความรู้สึกสุดขั้ว (flooding)
- 2) การตัดสินใจที่จะใช้ความรุนแรง โดยตรงนั้น เกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนมีการระดมทรัพยากร (mobilization) ในการเคลื่อนไหว เช่น การแลกเปลี่ยนข่าวสาร การเสียสละทรัพย์และเวลา เป็นต้น
- 3) การกระทำความรุนแรงต้องการการสนับสนุนของกลุ่มในวงกว้าง
- 4) ความรุนแรง ต้องมีการเพิ่มขอบเขตและผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงให้ขยายวงกว้าง เช่น การพิจารณาว่าใครจะเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรง ใครจะเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงโดยตรง

⁹¹ Ibid., 32 อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 8-17

⁹² Ibid., 33. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, 8-17

- 5) การไม่ใช้ความรุนแรง เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ระดมทรัพยากรในกระบวนการความขัดแย้งได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากประชากรส่วนใหญ่ (majority of the population) ของสังคม แต่ก็ไม่อย่างใดก็ตามก็มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้
- 6) กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้ความรุนแรงมีแนวโน้มที่จะมีการจัดตั้งในรูปสถาบันและมีสมรรถนะในการใช้ความรุนแรง

แม้ความขัดแย้งทางการเมือง จะไม่นำไปสู่การเกิดความรุนแรงทางการเมืองเสมอไป แต่ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในบางเหตุการณ์ก็มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง โดยมี “ประเด็น” (issue) ของความขัดแย้งเป็นตัวเชื่อมความขัดแย้งทางการเมืองเข้ากับความรุนแรงทางการเมือง จุดเริ่มต้นของการตระหนักในประเด็นความขัดแย้งทำให้เกิดความรู้สึกว่ามี “ความขัดแย้ง” (conflict) เกิดขึ้นและต้องการแก้ไข เปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดำรงอยู่ นำไปสู่การระดมทรัพยากร (mobilization) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการแก้ไข และเปลี่ยนแปลง และในท้ายที่สุดก็นำไปสู่การแสดงออกซึ่งความรุนแรง (violence) ออกมา

แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งหรือความรุนแรงทางการเมืองนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจวิธีการทางสันติวิธี เช่น การใช้วิธีอารยขัดขืน (civil disobedience) รวมทั้งการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงหรือคณะกรรมการสมานฉันท์ การเยียวยาจิตใจ กระบวนการนิติธรรมทางกฎหมาย รวมไปถึงการลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนวิธีการที่รุนแรงกว่านั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมายอาจจะต้องใช้สเปรย์พริกไทยหรือกระสุนยาง การสืบสวนในทางลับ และการดำเนินกรกับผู้มีอาวุธ ส่วนมาตรการขั้นรุนแรงที่สุดจะต้องมีการคำนึงถึงการใช้ความรุนแรงในกรณีที่มีภัยคุกคามต่อชีวิตทั้งของประชาชนและสถาบันประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการและขั้นตอนเหล่านี้จะต้องมีการทบทวนว่าเวลาใดควรใช้มาตรการทางสันติวิธีหรือมาตรการที่ต้องใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดความชอบธรรมและประสิทธิภาพในการส่งเสริมประชาธิปไตย⁹³

2.4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในบริบทการเมืองไทยนั้น หากใช้ปรากฏการณ์ทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ในการศึกษานั้น พบว่างานวิจัยมีลักษณะของการศึกษา กลุ่มบุคคล กลุ่มเคลื่อนไหว ขบวนการเคลื่อนไหว เป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้กลุ่มบุคคล กลุ่มเคลื่อนไหว ขบวนการเคลื่อนไหว เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ มากกว่าการมุ่งแสวงหา

⁹³ John Keane., *Violence and Democracy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 165. อ้างถึงใน *เรื่องเดียวกัน*, 8-18

สาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง การเชื่อมโยงความขัดแย้งทางการเมืองเข้ากับความรุนแรงทางการเมือง และลักษณะของความรุนแรงทางการเมืองของปรากฏการณ์ทางการเมือง

ภาณิดา บัวเพชร⁹⁴ ศึกษา “ประสบการณ์ความสะเทือนใจของผู้สูญเสียในเหตุการณ์ ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ความสะเทือนใจของผู้สูญเสียในเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้สูญเสีย อวัยวะหรือสูญเสียความสมบูรณ์ทางร่างกายจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง จำนวน 9 ราย (ชาย 6 ราย หญิง 3 ราย) คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์โดย วรรณัญญ์ ไรจนพลรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบที่ผู้วิจัยเห็นชอบร่วมกัน

ผลการศึกษาพบ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) แรงจูงใจในการเข้าร่วม การชุมนุม ได้แก่ ความต้องการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องการร่วมแสดงสิทธิทางการเมืองเพื่อพลังมวลชน ต้องการช่วยเหลือผู้ร่วมชุมนุม เป็นห่วงสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนผู้ใกล้ชิด (2) ความเจ็บปวดและบาดแผลทางกายจากประสบการณ์เฉียดตาย ได้แก่ การบาดเจ็บสูญเสียอวัยวะและความรู้สึกที่มีต่ออาการบาดเจ็บ (3) ความสะเทือนใจจากบาดแผลที่ยังไม่ลบเลือน ประกอบด้วย ความรู้สึกขณะที่เผชิญเหตุการณ์ บาดแผลทางใจภายหลังเหตุการณ์ (4) วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ได้แก่ การมีข้อจำกัดทางร่างกายส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การเรียน ความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไป ด้านสังคมความสัมพันธ์กับผู้อื่น (5) การเติบโตภายหลังประสบเหตุ ได้แก่ มิตรภาพ ความอบอุ่น ความห่วงใยกำลังใจ การเห็นคุณค่าในการกระทำของตน ศาสนารักษาใจ การตระหนักในด้านดีของชีวิต ความเข้มแข็งด้วยใจตน ข้อค้นพบจากผลการวิจัยนี้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประสบการณ์ ความสะเทือนใจของผู้สูญเสียในเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นการเติบโตภายหลังประสบเหตุการณ์สะเทือนใจดังกล่าว

การศึกษาของภาณิดา บัวเพชร ใช้ “ผู้สูญเสียในเหตุการณ์” ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ของปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551. ในขณะที่ อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์⁹⁵ ศึกษา “การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์” ใช้ “ขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)” ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเป็นหน่วยในวิเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านการศึกษาปัจจัยภายในองค์กร กล่าวคือ โครงสร้างขององค์กร แกนนำ ผู้เข้าร่วม

⁹⁴ ภาณิดา บัวเพชร, “ประสบการณ์ความสะเทือนใจของผู้สูญเสียในเหตุการณ์ ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

⁹⁵ อุบลพรรณ กระจ่างโพธิ์, “การเคลื่อนไหวของขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ และการปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก กล่าวคือ พันธมิตรและการสร้างพันธมิตร รัฐบาลและฝ่ายตรงข้ามของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในฐานะองค์กรนำการเคลื่อนไหวก่อนวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2553 ถึง วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553

ผลการศึกษาพบว่า เป็นการเคลื่อนไหวกายใต้สถานการณ์ที่ปัจจัยภายนอก กล่าวคือ รัฐบาลที่มีนโยบายการใช้ความรุนแรงและกฎหมายเข้ามาควบคุมการชุมนุม โดยอีกด้านหนึ่งก็มีความพยายามในการสอดประสานกับฝ่ายต่อต้านผู้ชุมนุมที่เป็นประชาชน กลุ่ม องค์กรต่างๆ เพื่อลดความชอบธรรมของฝ่ายผู้ชุมนุมและดำรงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาล ประกอบกับปัจจัยภายในนปช.แดงทั้งแผ่นดินที่แม้ว่าจะมีลักษณะรูปแบบองค์กรด้านที่เป็นทางการ แต่เมื่อเข้าสู่การต่อสู้ผ่านปฏิบัติการทางการเมืองทำให้มองเห็นการขาดการเตรียมการวางแผนเชิงยุทธวิธีที่เป็นระบบ มีการกำหนดยุทธวิธีการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้เฉพาะหน้าตามสถานการณ์เป็นหลัก และลักษณะความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการทั้งภายในหมู่แกนนำ แกนนำย่อย และผู้ร่วมชุมนุม ปรากฏจากยุทธวิธีที่มีลักษณะเป็นไปเองทั้งที่ไม่ละเมิดแนวทางนโยบายขององค์กร และส่วนที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวย่างชัดเจน คือ ยุทธวิธีที่เป็นไปเองและละเมิดแนวทางนโยบายขององค์กร ซึ่งทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าวส่งผลให้นำไปสู่การปราบปรามและยุติการชุมนุมในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ในที่สุด

ในขณะที่งานของอัสมา หวังกุหลาบ⁹⁶ ศึกษา “บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ” ใช้ “ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้เป็นหน่วยในวิเคราะห์เช่นกัน โดยศึกษาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กับขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในช่วงพ.ศ. 2548-2549 โดยมีคำถามหลักคือ (1) ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก่อเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และ (2) เหตุใดการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ทางการเมืองของขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยถูกตั้งข้อสังเกตว่า เป็นการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ของชนชั้นกลาง ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบคิดเกี่ยวกับชนชั้นในแนวทางมาร์กซิสต์ โดยเฉพาะกรอบคิดเกี่ยวกับชนชั้นกลางของอิริค โอลิน ไรท์ (Erik Olin Wright) ในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความขัดแย้งในเรื่อง “ผลประโยชน์” ของกลุ่มคนผู้ซึ่งไม่ได้รับผลประโยชน์จากการบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้คนกลุ่มนี้รวมตัวกันเป็นขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (2) การเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ทางการเมืองของขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มีแนวโน้มเป็นการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ของชนชั้นกลาง เนื่องจาก “อำนาจนำ” ในการ

⁹⁶ อัสมา หวังกุหลาบ, “บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

เคลื่อนไหวนิยมเอียงไปทางแกนนำของชนชั้นกลาง และ “แนวทางการเคลื่อนไหว” นิยมเอียงไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นกลาง

งานของเอกพลณัฐ ญัฐพัถนันท์⁹⁷. ศึกษา“ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ขบวนการและขบวนการโต้กลับ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดง ตั้งแต่ปี 2549-2553” ใช้ “ขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)” ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเป็นหน่วยในวิเคราะห์ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงในปัจจุบันของไทย อันเกิดขึ้นจากวิกฤติความขัดแย้งระหว่างขบวนการมวลชนเสื้อแดง รัฐ และขบวนการโต้กลับต่างๆ รวมถึงการสร้างตัวแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ สำหรับอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆ ดังกล่าว เพื่อค้นหากลไกและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นขอบเขตการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ อยู่ระหว่างปี 2549-2553 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาตีความ ไตรเลขทางการทูตของสถานทูตอเมริกัน ประจำกรุงเทพฯ และสถานกงสุลอเมริกันประจำเชียงใหม่เป็นหลัก และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การเก็บข้อมูลสำรวจความคิดเห็นกลุ่มคนเสื้อแดง และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุ และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกแบบพหุ โดยใช้การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังประชากร สามารถใช้อธิบายการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มคนเสื้อแดง ได้เพียงแคร้อยละ 12 เท่านั้น โดยอิทธิพลส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ ได้แก่ อายุ ภูมิฐานะ และเพศ แต่อายุของคนเสื้อแดง ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมือง เมื่อพิจารณากรอบการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิงพลวัตในการระดม พบว่า การมองว่าตนเองไม่มีพวก/ไม่มีเส้นสาย และการเรียกร้องประชาธิปไตย ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มโอกาสให้คนเสื้อแดง เข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากขึ้น เมื่อพิจารณากรอบการวิเคราะห์การเปลี่ยนรูปแบบการต่อสู้ พบว่า ประเด็น “การกำจัดสองมาตรฐาน/อำมาตย์” และ “การเรียกร้องประชาธิปไตย” มีส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนเสื้อแดง และเมื่อพิจารณากรอบการวิเคราะห์วิถีโคจรของการปฏิวัติ พบว่า คนเสื้อแดงโดยทั่วไป มีความยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก และมองว่าถึงแม้ว่าประชาธิปไตยจะมีปัญหา แต่ก็เป็นรูปแบบการปกครองที่ดีกว่ารูปแบบการปกครองอื่นๆ นอกจากนี้ โครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิมและความไว้วางใจในหมู่ประชาชน ก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่สูง ดังนั้น ความไม่

⁹⁷ เอกพลณัฐ ญัฐพัถนันท์, “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ขบวนการและขบวนการโต้กลับ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดง ตั้งแต่ปี 2549-2553,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

พอใจของคนเสื้อแดงเหล่านี้ จึงยังไม่ถึงขั้นที่จะทำให้พวกเขาตัดสินใจทิ้งระบอบเดิมและเข้าสู่สถานการณ์การปฏิวัติจริงๆ

ในขณะที่ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ⁹⁸ ศึกษา “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492” ใช้ “ขบวนการเสรีไทย” ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหวเป็นหน่วยในวิเคราะห์เช่นกัน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษา ขบวนการเสรีไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศไทย การปรากฏตัวของขบวนการเสรีไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีแรงผลักดันมาจากปัญหาการเมืองภายในประเทศไทยเองด้วย และการเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยก็มีปฏิสัมพันธ์กับปัญหาการเมืองภายในนั้น ประเด็นนี้เป็นแง่มุมที่ยังมิได้มีการแตะต้องศึกษามาก่อนโดยนักวิชาการอื่น ซึ่งส่วนใหญ่มักเน้นการศึกษาเรื่องขบวนการเสรีไทยในรูปของขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น

ผลของการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยมิใช่เป็นเพียงขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นดังที่มักเน้นกันมาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลสะท้อนของความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งระหว่างพวกนิยมเจ้ากับคณะราษฎรและระหว่างฝ่ายจอมพลป.พิบูลสงครามผู้นำทหารบกกับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ผู้นำพลเรือน จนกระทั่งอำนาจของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ถูกทำลายและสลายลงเมื่อพ.ศ. 2492

งานที่ศึกษาข้างต้นเป็นการศึกษา กลุ่มคน และขบวนการ ในปรากฏการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง เป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาความขัดแย้งทางการเมืองกับการรัฐประหาร โดยสนใจการรัฐประหารเป็นสำคัญ

ประภาพร สีหา⁹⁹ ศึกษา “ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557 โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) วิฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทยที่เป็นเหตุในการทำรัฐประหาร (2) การอ้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหาร (3) บทบาทของทหารในช่วงวิฤตการณ์ทางการเมือง วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากการวิเคราะห์ เอกสาร รายงาน งานวิจัยต่างๆ หนังสือ หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิฤตการณ์ทางการเมืองในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนรวมไปถึงเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557 และใช้วิธีการสัมภาษณ์โดย วรรวลัญช์ โจรจนพลบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมืองที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้นำมารวบรวมวิเคราะห์ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

⁹⁸ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531)

⁹⁹ ประภาพร สีหา, “ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559)

ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลพยายามเสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่ทำให้หลายฝ่ายไม่เห็นด้วยจึงเป็นเหตุให้มีการชุมนุมประท้วงกดดันรัฐบาลจนนำไปสู่ความวุ่นวาย รุนแรงทางสังคมจนในที่สุดทหารก็ออกมาทำรัฐประหาร โดยทหารได้ใช้เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองมาอ้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหารประกอบกับทางรัฐบาลขาดความชอบธรรมทางการเมืองจึงส่งผลให้การทำรัฐประหารเกิดความชอบธรรมมากขึ้น นอกจากนี้บทบาทของทหารในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองได้ปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น โดยที่ทหารอาศัยเหตุการณ์และบริบทที่เกิดขึ้นในสังคมปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจนสามารถก้าวเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองด้วยการทำรัฐประหารได้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เป็นงานวิจัยในการศึกษาปรากฏการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองไทย พบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในแง่มุมมองของขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง หรือการศึกษาในลักษณะของการชี้ให้เห็นถึงการรัฐประหารที่เป็นผลที่ตามมาจากความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในบริบทสังคมไทย มากกว่าเป็นการศึกษาที่วิเคราะห์ถึงสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมือง การวิเคราะห์เชื่อมโยงความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง และลักษณะของความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองหนึ่งๆ

2.5. สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมความขัดแย้งทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมืองนั้น แนวคิด ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาเป็นการมุ่งค้นหา “สาเหตุ” ของความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดจากการกระทำรวมหมู่ (collective violence) โดยแนวทางการศึกษาจัดแบ่งการอธิบายในลักษณะคู่ตรงข้าม ได้แก่ 1) แนวทางการศึกษามาร์กเซียน-ไม่ใช่มาร์กเซียน (Marxian versus Non-Marxian) 2) แนวทางการศึกษาจุลภาค-มหภาค (Micro versus Macro) 3) แนวทางการศึกษาการเกิดขึ้นโดยบังเอิญ - การเกิดขึ้นโดยตั้งใจ (Contingent versus Inherent) และขยายการอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง ออกเป็น 1) สาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับมหภาค (macro level) และ 2) สาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองจากระดับจุลภาค (micro level)

ทั้งนี้ความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองนั้น หากใช้แนวทางการอธิบายจากระดับใดระดับหนึ่ง ระหว่างการอธิบายสาเหตุจากระดับมหภาค ไม่ว่าจะเป็นการอธิบายจากระดับโครงสร้าง (structure) ที่กำหนด (determine) หรือวางกรอบจำกัด (constrain) การกระทำของตัวแสดงให้แสดงพฤติกรรมทางการเมืองในรูปของความรุนแรงทางการเมือง หรือการอธิบายจากระดับจุลภาคที่เป็น

การอธิบายระดับตัวแสดง (agency) ที่ตัวแสดงมีอิสระในการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในรูปของความรุนแรงทางการเมืองโดยไม่ขึ้นอยู่กับ การถูกกำหนดหรือถูกวางกรอบจำกัดในการแสดงพฤติกรรมจากโครงสร้าง อาจไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมและรอบด้าน

งานวิจัยนี้ใช้การอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2557 ทั้ง 2 ระดับทั้งระดับโครงสร้าง (structure) และตัวแสดง (agency)

ระดับโครงสร้าง ใช้แนวคิดหน้าที่นิยม (functionalism) ที่มีฐานคิดที่ว่าความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อสังคมขาดดุลยภาพ (equilibrium) จากการที่สถาบันในสังคมนั้นไม่สามารถทำหน้าที่ (dysfunction) และปรับตัว (adjust) ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นได้ ประกอบกับแนวคิดค่านิยมทางสังคม (social values) ที่โครงสร้างค่านิยมทางสังคมไม่มีความสอดคล้องประสานลงรอยกัน (value-coordinated system) ขาดความสมดุล นำมาสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง

ระดับตัวแสดง ใช้แนวคิดการบริกรอนสัมพัทธ์ (relative deprivation) ที่มีฐานคิดว่าการบริกรอนเชิงสัมพัทธ์ของตัวแสดงบนพื้นฐานของการเกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังในสิ่งที่จะได้รับกับสิ่งที่ได้รับจริง (a want-get gap) นำมาสู่ความรู้สึกโกรธ ผิดหวัง คับข้องใจ และนำไปสู่การแสดงออกซึ่งความรุนแรงทางการเมืองในที่สุด

ทั้งนี้การบริกรอนเชิงสัมพัทธ์ของตัวแสดงไม่ได้เกิดขึ้นโดยตัวแสดงเอง แต่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างที่ตัวแสดงดำรงอยู่

ดังนั้นการอธิบายความขัดแย้งทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมืองในช่วงวิกฤติการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2556 - พ.ศ. 2557 นั้นจึงเป็นการอธิบายสาเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองทั้งในระดับโครงสร้างและระดับตัวแสดง

ในส่วนของความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองนั้น ความขัดแย้งทางการเมืองไม่ได้นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองเสมอไป ความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองได้นั้น สิ่งเชื่อมโยงที่สำคัญคือ “ประเด็นของความขัดแย้ง” (conflict issues) ที่มีเนื้อหาในเชิงอารมณ์ความรู้สึก (emotive content) ส่งผลต่อการรับรู้ว่าถูกคุกคาม (perception of threat) และนำไปสู่การกระทำรวมหมู่ (collective action) ที่เป็นความรุนแรงทางการเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประเด็นความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับ “คุณภาพของประเด็นที่มีความเฉพาะเจาะจง” (the quality of specific issues) เป็นสำคัญ โดย “ประเด็น” นี้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดและกระทำให้เกิดขึ้นโดยกลุ่มชนชั้นนำเพื่อไปสู่จุดของการกระทำที่จะมีผลตามมา

ทั้งนี้รูปแบบของความรุนแรงทางการเมืองในงานวิจัยนี้แสดงออกผ่านการเดินขบวน (demonstration) การประท้วง (protest) ที่ปัจเจกบุคคลเข้ามาร่วมในการเดินขบวนที่ไม่มีการใช้ความ

รุนแรง และการจลาจล (riot) ที่ปัจเจกบุคคลเข้ามาร่วมในการเดินขบวนและมีการใช้ความรุนแรงและเป็น การแสดงออกของความรุนแรงที่ไม่มีการจัดตั้ง โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะการกระทำรวมหมู่ (collective action) โดยใช้กำลังทางกายภาพต่อกลุ่มคนที่เป็นคู่ตรงข้ามทางการเมืองหรือเสมือนหนึ่งเป็นคู่ตรงข้าม ทางการเมือง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2556- พ.ศ. 2557” เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) มีทั้งหมด 6 กลุ่ม ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมเป็น 11 คน ได้แก่

1. รัฐบาลยิ่งลักษณ์ จำนวน 2 คน

ได้แก่ นายจาตุรนต์ ฉายแสง รองนายกรัฐมนตรี

นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 2 คน